

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

NESLİ TÜKENMEKTE OLAN HAYVANLAR ÜZERİNE
GÖRSEL ÇÖZÜMLEMELER

RESİM YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN BÜKEN

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Melek ŞAHİNDOKUYUCU

BOLU, HAZİRAN 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yasemin BÜKEN tarafından hazırlanan “**NESLİ TÜKENMEKTE OLAN HAYVANLAR ÜZERİNE GÖRSEL ÇÖZÜMLEMELER**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Resim Ana Bilim Dalı Resim Ana Sanat Dalı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy çokluğuyla kabul edilmiştir.
27/06/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Melek ŞAHİNDOKUYUCU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Emrah SEZER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Münire ŞAHİN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....

YASEMİN BÜKEN

ÖNSÖZ

Bu araştırmada nesli tükenme tehlikesi altında olan hayvanlar hakkında genel bilgi ve resimlerinde figür olarak hayvanları kullanan seçili ressamların bu alanda yaptığı çalışmalar incelenerek, bu araştırmayı yapan araştırmacının resim çalışmaları tuval üzerine akrilik boya kullanarak araştırmaya eklenmiştir. Araştırmada ressamların ve araştırmacının yaptığı çalışmaların altında nesli tükenme tehlikesi altında olan hayvanlarla ilgili bilgiler verilmektedir. Nesli tükenme tehlikesi altında olan hayvanlarla ilgili yapılmış çalışmalar ele alınmış ve sonuç başlığında değerlendirilerek anlatılmıştır.

Yasemin BÜKEN

27.06.2025

ÖZET

NESLİ TÜKENMEKTE OLAN HAYVANLAR ÜZERİNE GÖRSEL

ÇÖZÜMLEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN BÜKEN

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

RESİM ANABİLİM DALI

RESİM ANASANAT DALI PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ MELEK ŞAHİNDOKUYUCU

BOLU, HAZİRAN – 2025

XI + 78 sayfa

Bu çalışmada, insan ve doğa arasındaki ilişki sanatsal bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. İnsan zamanla doğa üzerinde etkisini artırmış ve bu durum çevresel tahribatlara yol açmıştır. Bu sorunlara dikkat çekmek amacıyla çevreci yaklaşımlar gelişmiş ve insan-doğa dengesinin korunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu dengeyi sağlamak için bilim ve sanatın birlikte hareket etmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, nesli tükenmekte olan hayvanlara dikkat çekmek ve doğayı korumanın önemini göstermek amacıyla yapılan 28 çizimime ek olarak, 13 farklı yabancı sanatçıya ait çizimler de incelenmiştir. Toplam 41 eser üzerinden konuyu sanatsal yönden ele alarak bir farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: İnsan ve doğa, Nesli tükenmekte olan hayvanlar, Görsel çözümleme.

ABSTRACT

VISUAL ANALYSIS OF ENDANGERED ANIMALS

MASTER'S THESIS

YASEMİN BÜKEN

GRADUATE EDUCATION INSTITUTE

PAINTING DEPARTMENT

PAINTING DEPARTMENT PROGRAM

SUPERVISOR: ASSISTANT LECTURER MELEK ŞAHİNDOKUYUCU

BOLU, JUNE – 2025

XI + 78 page

This study explores the relationship between humans and nature from an artistic perspective. Over time, human impact on nature has intensified, resulting in significant environmental degradation. In response to these issues, environmental approaches have emerged, highlighting the necessity of maintaining a balance between humans and the natural world. It is widely acknowledged that collaboration between science and art is essential in achieving this balance. Within this framework, the study aims to raise awareness about endangered animals and emphasize the importance of environmental preservation through artistic expression. In addition to 28 original drawings created by the researcher, 13 works by various international artists have also been examined. A total of 41 artworks have been analyzed to address the subject through a creative lens and contribute to environmental awareness.

KEYWORDS: Human and nature, Endangered animals, Visual analysis.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
GÖRSEL LİSTESİ.....	ix
TEŞEKKÜR.....	ix
1.GİRİŞ	1
2.BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
İNSAN, DOĞA VE SANAT	4
2.1.İnsan ve Doğa İlişkisi	4
2.2.İnsan, Sanat ve Doğa	5
2.3.Doğal Düzen İçinde Hayvanın Yeri	6
3. İKİNCİ BÖLÜM	8
NESLİ TÜKENMEKTE OLAN CANLILAR.....	8
3.1.Nesli Tükenmekte Olan ve Tehlike Altındaki Türler.....	8
3.2.Türlerin Tehlike Altına Girmesine Yol Açan Sebepler	8
3.3.Geçmişten Bugüne Doğa Hayatını Koruma	9
3.3.1.Erken Dönemden Günümüze.....	10
3.4.Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlara Yönelik Koruma Çalışmaları	11
3.5.Nesli Tükenmekte Olan Hayvanların Durumu	11
3.5.1.Türkiye’de Nesli Tükenmekte Olan veya Tükenen Hayvanlar	11
3.5.2. Dünyada Nesli Tükenen ve Tükenmekte Olan Canlılar	12
3.6.Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	15
4.ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	32
GÖRSEL ÇÖZÜMLEME	32
4.1. Nesli Tükenenleri Görselleştirmek.....	33
5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	34
KİŞİSEL ÇALIŞMALAR.....	34
Ek Çalışmalar(Nesli Tükenmiş Hayvanlar).....	69
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	71
KAYNAKÇA.....	73

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. MEB Kitabında Verilen Örnekler Tablosu.....	12
Tablo 2. Nesli Tükenmekte Olan Canlılar	14

GÖRSEL LİSTESİ

Sayfa

Görsel 1. Wing of a Roller (1512), Albrecht Dürer.....	16
Görsel 2. “Gergedan”, “Albrecht Dürer”, Gravür, 1515.....	18
Görsel 3. “Küçük baykuş”, “Albrecht Dürer”, 1508.....	19
Görsel 4. Albrecht Dürer, Mors Başı, 1521, Kalem ve kahverengi mürekkep, sulu boya ile, 21,1 x 31,2 cm, British Museum, Londra, Birleşik Krallık.....	20
Görsel 5. “Geyik(A Stag)”, Albrecht Dürer	21
Görsel 6. “Saka Kuşu”, Carel Fabritius, 1654.....	22
Görsel 7. Henri Rousseau, “Tiger in a Tropical Storm” (Tropik Fırtınada Kaplan); 1891.....	23
Görsel 8. Salvador Dalí’nin Filleri (1948).....	24
Görsel 9. “Savaş”, Paula Rego, 2003	25
Görsel 10. “Les Deux Chats”, Suzanne Valadon, 1918.....	26
Görsel 11. “Savaş Alegori”, Genç Jan Brueghel, 1640	27
Görsel 12. This South African lizard became extinct in 2017. (ABC Radio Hobart: Jane Longhurst).....	29
Görsel 13. Fish Crow. Photo: Mike Fernandez/Audubon	30
Görsel 14. “Gergedan”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024	35
Görsel 15. “Çita”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024	37
Görsel 16. “Vaşak”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024	39
Görsel 17. “Peçeli Baykuş”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024	40
Görsel 18. “Peçeli Baykuş”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya Rölyef pasta, 2024.....	42
Görsel 19. “Vaşak”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024	43
Görsel 20. “Çita”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024	44
Görsel 21. “Fok Balığı”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya ve renkli cam kırığı, 2024.....	45
Görsel 22. “Vaşak”, 15x15 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024	47
Görsel 23. “İsimsiz”, 170x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2018	48
Görsel 24. “İsimsiz”, 100x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	50
Görsel 25. “İsimsiz”, 100x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	51
Görsel 26. “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024	53
Görsel 27. “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	54
Görsel 28. “İsimsiz”, 90x60 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	55
Görsel 29. “İsimsiz”, 80x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	56
Görsel 30. “İsimsiz”, 50x50 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	57
Görsel 31. “İsimsiz”, 50x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya Mix teknik, 2024.....	58
Görsel 32. “İsimsiz”, 70x70 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	60
Görsel 33. “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024	61
Görsel 34. “İsimsiz”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023	63
Görsel 35. “Falkland Tilkisi”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023	64
Görsel 36. “İsimsiz”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023	66
Görsel 37. “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024	67

Görsel 38. “Tasmanya Kurdu-Kaplanı” 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023	69
Görsel 39. “Mamut-Mastodon”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem ve kurşun kalem, 2023	69
Görsel 40. “Geyik”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023	70
Görsel 41. “Dodo Kuşu”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023.....	70

TEŞEKKÜR

Bu çalışmam da bana danışmanlık yapan ve değerli katkılar sunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Melek ŞAHİNDOKUYUCU'ya içtenlikle teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen aileme ve tez çalışmamda araştırmalarım için üniversitemizin kütüphane kaynaklarından faydalandığım için üniversiteme teşekkür ve minnetimi sunarım.

1. GİRİŞ

Küresel ısınma ve iklim değışikliğı, dünya genelindeki birçok canlı türünün yaşam alanlarını tahrip ederek, pek çok hayvan türünün neslinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. Bu araştırma, iklim değışikliğinin yaban hayatı üzerindeki etkilerini, özellikle de nesli tükenmekte olan türler üzerindeki etkilerini bilimsel bir çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu çalışmada sanatın, konunun aciliyetini vurgulamak ve farkındalık yaratmak için bir araç olarak kullanılma potansiyeli araştırılmaktadır.

İnsan yaşadığı doğa ile etkileşim halindedir. Doğayı etkilediğı gibi doğadan etkilenen insanın zihninde, doğaya ait çeşitli izler bulunmaktadır (Mant, 2014). Bu bağlamda insanın varlığından bugüne ortaya çıkan olaylar, yaşam ve yaratı serüvenini etkilerken yaratım sürecinde pek çok seçeneğı mevcut olup, bu bakımdan yaşadığı çevreyi algılama ve yorumlama becerisi yönünden öteki canlılardan farklılık göstermektedir (Kaya, 2019).

Doğada varlığı ortaya çıktığı günden bugüne insan, doğadan daima menfaat elde etmiş, sürekli onu işlemiş ve bilimsel-teknik alandaki gelişmeler sayesinde doğaya karşı daima üstünlük kurmaya çalışmıştır. Doğal kaynaklar ve çevre başlangıçta temel gereksinimler olan barınma, beslenme, savunma ve sağlık için kullanılırken zaman içinde doğaya yönelik yaklaşım doğada hüküm sürme anlayışına dönmüştür (Erdoğan, 2007, s.81).

Doğanın kendi kendini yenileme potansiyeli bir süreliğine insanın ona verdiği zararların görmezden gelinmesini sağlasa bile insan faaliyetleri öyle bir noktaya gelmiştir ki çevre, artık hızlı bir bozulma süreci ile karşı karşıya kalmıştır. Bu bozulma sürecinde bitkiler, hayvanlar, su kaynakları zarar görmeye başlayıp tükenme tehlikesi ortaya çıkınca insan için de “gelecek kaygısı” söz konusu olmuştur. Buna göre 18. yüzyılın sonunda başlayan çevreci anlayış, 21. yüzyılda global bir anlayışa dönüşmeye başlamıştır. Böylelikle doğaya yönelik korumacı girişimler artış göstermeye başlamıştır (Erdoğan, 2007). Geniş bir kapsamda doğa korumasından söz edildiğı zaman, insan yaşamının devamlılığının sağlanabilmesi için doğadaki bitki ve hayvan çeşitleri ile yetiştirme ve yaşam alanlarını korumaya değer unsurlar ifade edilmektedir.

Bu aslında hem hayvan ve bitki türlerini korumak hem de genetik zenginliği sürdürerek çeşitli faydalar elde edilmesiyle yakından ilgilidir (Yücel, 2005).

Hayvanlar doğal yaşamın bir parçası olarak hayatımızda varlık alanlarını sürdüren canlılardır. Günümüzde birçok hayvan, bu varlık alanlarını yitirmiş ya da nesillerinin son canlıları haline gelmişlerdir. Yaşanan bu trajik durumu sorun olarak görüp nesli tükenen hayvanlar üzerine görsel çözümlemeler yapmak, bu hayvanların kaybolma nedenlerini anlamak ve koruma çalışmalarına yardımcı olmak ise bu tez konusunun ana fikridir.

Çizimlere konu olacak resimler aracılığıyla, hayvanların habitatlarındaki değişiklikleri, insan faaliyetlerinin etkilerini, avlanma ve kaçak ticaret gibi faktörleri ve koruma stratejilerinin başarısı incelenmektedir. Örneğin, deniz kaplumbağalarının neslinin tükenmesinde insan faaliyetlerinin etkisinin büyük olduğu bilinmektedir. Bu durumu görselleştirmek için, bir harita üzerinde deniz kaplumbağalarının üreme alanlarının konumuna göre insan faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerden yararlanılmıştır.

Dünya çapında birçok hayvan, türünün ve neslinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Günümüzde tükenmeye yönelik olarak çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (Albuquerque vd., 2019; Brooks vd., 2013; Turvey ve Pettoelli, 2014). Yok oluş; kültürel, antropolojik, psikolojik ve tarihsel çerçeveler aracılığıyla incelenmektedir (Poling ve Evans, 2004; Wehi vd., 2018). Böylelikle geçmişten günümüze yaşanan yok olma olgusu bütüncül bir anlayışla irdelenmektedir. Bu durum aynı zamanda geçmişte yaşanan yok oluşlara yönelik olarak tür kayıplarının nasıl algılandığını da ortaya koymaya yardımcı olabilir (Poling ve Evans, 2004). Diğer bir deyişle doğal hayatının kısıtlanmasına ve yok olmasına neden olan etmenlere ilişkin algılar, sosyal-ekolojik sistemlerdeki anlayış ve farkındalıkta daha fazla çeşitlilik ortaya çıkarmaktadır (Camino vd., 2016, s.109). Bu bağlamda araştırma için bu konunun seçilmesinin amacı, doğayı paylaştığımız hayvanların varlıklarını yaşamımız içinde ortak bir canlı olarak algılayıp, onların insan eliyle yok edilişlerine resimler aracılığıyla bir söylem oluşturmaktır.

Bu çalışma hem bilimsel bir araştırmayı hem de sanatsal bir bakış açısını birleştiren kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Nesli tükenmekte olan hayvanların

popölasyonları üzerindeki etkileri bilimsel literatür ve veriler analiz edilerek, temel eğilimler ve zorluklar belirlenmeye çalışılacaktır. Ek olarak, çevresel temaları işleyen uluslararası sanatçılarının eserleri incelenerek, sanatın farkındalık yaratma ve harekete geçirmedeki rolü daha iyi anlaşılacaktır.

Dünyamızı paylaştığımız bu canlıların nesilleri binlerce yıldır sürüyor. İnsanlardan çok daha önce yeryüzünde yaşayan birçok canlının nesli tehdit altındadır. Bu tehdidin sebepleri arasında ne yazık ki biz insanların geliştirmiş olduğu sanayileşme ve şehirleşmenin getirdiği zararlar bulunuyor. Hayvanların nesillerini sürdürebilmek ve onlarla ahenk içinde yaşayabilmek için bilinçlenmemiz gerekiyor. Nesli tükenmekte olan hayvanlar üzerine yapılan bu tez çalışması imgenin farklı bakış açısıyla sanattaki yansıtma larını göstermeyi amaçlamaktadır. Resmin dilini gerçekçi bir yöntemle yansıtabileceği gibi bunun tersi de olanaklıdır. Bu çalışmamızda yapılacak olan resimlerde, nesli tükenmekte olan hayvanların kolaj ve mix (karışık) teknik ile şekillenmiş kompozisyonları canlandırılacaktır.

2.BİRİNCİ BÖLÜM: İNSAN, DOĞA VE SANAT

2.1.İnsan ve Doğa İlişkisi

İnsan ve doğa, Yunan düşüncesine göre birbiriyle ilişkili olup insan doğanın bir parçasıdır. Doğa, kendi içinde bir düzeni barındırmakta ve dolayısıyla durmadan değişen bir yapıyla var olmaktadır (Collingwood, 1999). Canlıların en geniş yaşam alanını temsil eden “doğa”, insan müdahalesi olmadan kendini değiştirip geliştirebilen canlı ve cansız tüm varlıkları içermektedir. Antik zamanlarda “doğmak, ortaya çıkmak” anlamlarında kullanılan doğa kavramı, Latince “natura” olarak ifade edilmektedir. Güneş, su, toprak, hava ve organik maddelerden oluşan doğa, bu unsurlardan birinin uğrayacağı zarar karşısında çok ciddi olumsuzluklara yol açabilir ve onarılması çok uzun yıllar alabilir (Birand, 1964; Yeşil, 1996).

İnsanın var oluşuyla beraber çevre ile arasındaki ilişkiler de başlamıştır. Bu ilişkiler, zaman içinde insanın doğa karşısında mücadeleci bir tavır sergilemesine yol açmıştır. İnsan doğayı bir şekilde semboller aracılığı ile çözümlemeye çalışmış ve doğa karşısında güç elde etmiştir. Öte yandan insanla birlikte ortaya çıkan ve yaşamda önemli bir yer edinen sanat, doğa ile yakın ilişki halinde bulunmaktadır. Doğa ile etkileşiminden hareketle insanoğlu, çevresinde bulunan madde ve nesneleri kullanarak doğa üzerine aktarmış ve en önemli ilham kaynakları arasında yer almıştır. Gün geçtikçe sanatçılar, doğaya yönelik çalışmalarında eleştirel bir tutum sergilemiştir zira doğa yok olma tehlikesiyle karşılaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda doğanın tahrip edildiğinin en görülür örneklerinden biri okyanus ortasında yer alan “Yedinci Kıta” diye anılan atık yığınıdır. Pasifik Okyanusu’ndaki bu atık yığını, insan atıklarından oluşan plastiklerden birikmiş ve ekolojik olarak yarattığı/yaratacağı sorunlar karşısında bilim ve sanat camiasından çevreci insanların tepkisini çekmekte ve çözüm arayışlarına gidilmektedir (Doğan, 2022).

Çevre, “doğal” ve “yapay” olarak iki şekilde ele alınmaktadır. İnsan tarafından meydana gelmesinde herhangi bir katkı bulunulmayan, hazır ortam doğal çevre olarak açıklanmaktadır. Bu çevre birçok parçadan meydana gelmekte ve insan da bu parçalardan biridir. Canlı ve cansız unsurlardan oluşan doğal çevrede insan, hayvan ve bitki toplulukları ana gereksinimleri meydana getiren canlı bileşenlerdir. Öte taraftan

su, toprak, hava, yer altı kaynakları ve yer kabuğunu oluşturulan katmanlar bu çevrenin cansız bileşenlerini meydana getirmektedir. Her ne kadar doğal çevre insan tarafından oluşturulmamış olsa da insan eli ile yapılan ağaçlandırma faaliyetleriyle ormanlar, göletler ya da baraj gölleri de insanın oluşturduğu doğal çevreyi ifade etmektedir. Bununla birlikte yapay çevreyse, insanın kültür ve bilgi birikimiyle doğal ortamında bulunan kaynakları kullanarak oluşturduğu çevreyi ifade etmektedir. Bu çevrenin en önemli unsuru insandır. Yapay çevreler, toplumların gelişmişlik düzeyine işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle kırsal ya da şehir olsun inşa edilen yapay çevre o topluma dair gelişmişlik, bilgi ve teknoloji kullanımı hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda yapay çevre toplumsal gereksinimlere yanıt vermek üzere inşa edildiği dönemin sosyoekonomik mekanizmalarına göre oluşturulmaktadır. Buna göre günümüz dünyasında insan etkisi yapay çevreden dolayı dünyanın pek çok noktasına ulaşmış durumdadır. Bu noktada insanın yaşamış olduğu bu çevredeki kontrolünün olup olmadığı tartışmalara yol açtığını da belirtmek gerekmektedir. Sanayi Devrimi, küresel ısınma, göçler, iklim değişikliği ve sera etkisi çevre üzerinde pek çok sorun bu tartışmalar arasında yer almaktadır (Doğan, 2022).

İnsan ve doğa arasındaki ilişki süregelen bir ilişki olup başlangıçta insan, doğa karşısında savunmasız konumdaydı (Kaya, 2019). Hayvanlarda bulunan doğal savunma mekanizması insan da olmadığı için doğaya uyumsuz, doğa olaylarını sebepleri ve sonuçları ile anlamlandıramamıştır (Çepel, 2003, s.5). Bu süreçte insan-doğa merkezi /doğa-insan merkezi tartışmaları doğmuş ve ikisi arasında denge kurma konusunda başarı elde edilememiştir (Gül, 2013, s.18).

2.2.İnsan, Sanat ve Doğa

Bir toplumun değerlerini ve kültürünü geleceğe aktarmasına yardımcı olan en önemli araçlardan biri sanattır. Sanat kavramı, geçmişten bugüne birçok değişkenden etkilenmiştir. Sanat ile dünyaya dair yeni bakış açısı ortaya konulurken dünyanın sorunları kaosa yönelik olarak çözümler de geliştirilmektedir. Dünyada farklı zamanlarda farklı nedenlerle ortaya çıkan kaoslar, sanatçı için düşsel bir ortam yaratmakta ve onu etkilemektedir (Yener, 2010). Diğer bir deyişle insanlığın karşı karşıya kaldığı dramlar, savaş, göç, politik ve iktisadi sorunlar, makineleşme, teknik gelişmeler, kayıplar sanatçı tarafından yeniden üretilip aktarılacak sanatçının varlık

mücadelesine katkı sağlamaktadır (Tzara, 2002, s.319). Bu bağlamda insanın doğa ile etkileşimi aslında sanatta da yer almakta ve hatta yeniden “canlandırıp” ölümsüz hale getirilmektedir diyebiliriz.

Yardımcı (2006) tarafından belirtildiği üzere insan ve doğa arasındaki karşılıklı etkileşim, modern toplumun dönüşümünde doğa anayla bir bütünlük arayışına denk gelmektedir. Bununla birlikte insan doğa ilişkisi formüle edilmeye çalışılırken pek çok ekolojik kriz ve sorunla da karşılaşmaktadır.

2.3.Doğal Düzen İçinde Hayvanın Yeri

Antik dönemlerden günümüze kadar hayvan, genellikle insandan farklı ve eksik yönleriyle tanımlanarak ele alınmıştır. Bununla birlikte, bazı dönemlerde hayvanların da insanlar gibi düşünce ve duygulara sahip olabileceği kabul edilmekte; insanla hayvan arasında kesin sınırlar çizilmemektedir. İnsan, düşünme kabiliyetinin farkına vardığından sonra kendine bir değer atfetmiş ve bu değer üzerinden hayvana çeşitli yaklaşımlarda bulunmuştur. Bu çerçevede insan, kendisi için bir düşünce ve anlam dünyası inşa ederken, benzer duygu ve davranışlara sahip olan hayvanlarla olan ilişkisini de tarih boyunca şekillendirmiştir. Bu bağlamda insan, hayvanı evcilleştirerek onu yaşantısının ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (Sezer, 2019).

Yeryüzü canlı ve cansız unsurlarla bir bütünlük ifade etmektedir (Budyko, 1986). Bu bütünlük içinde hayvanlar insan yaşamında çeşitli alanlarda yer almakta olup bunlar; güvenlik, taşımacılık, hayvansal ürünler elde etme, binek olarak kullanma, dostluk, safari ve terapi gibi birçok amaç için insanlara yarar sağlamaktadır. İnsanlar ve hayvanlar arasında kurulan “sessiz bağ” bazı kültürlerde ataların, ruhların ve hatta ‘Tanrı’ların hayvan biçiminde olduğu belirtilerek ifade edilmektedir. Buna göre çeşitli dini inanışlar, mitoloji ve destanlarda hayvanlar “Phoenix”, “Anka” ve “Simurg” gibi doğaüstü, ejderha, kartal, kurt, aslan, kaplan, at, geyik, boğa, deve, fil, horoz, koç gibi hayvanlarında yol gösterici, güç ve zekânın sembolü olarak kullanıldıkları bilinmektedir (Çatalbaş, 2011; Özkartal, 2012, s.58).

Öte taraftan hayvanlar yeryüzündeki besin zincirinin kuruluşu ve toprak oluşumu süreçlerinde doğal döngünün devamlılığı konusunda ciddi bir role sahiptir. Buna göre bir hayvan türünün neslinin tükenmesi ve/veya tükenme tehlikesi ile karşı

karşıya kalınması onarılması zor problemleri açığa çıkarmaktadır. Orta Çağ Avrupası'nda kedi katliamının sonrasında fareler artmış ve veba salgınlarına yol açmışken yakın zamanda Asya'dan yayılan kuş gribi hastalığı kenelerin yayılmasına yol açmıştır (Yazıcı, 2019, s.5).

3. İKİNCİ BÖLÜM: NESLİ TÜKENMEKTE OLAN CANLILAR

3.1.Nesli Tükenmekte Olan ve Tehlike Altındaki Türler

Günümüzde insana hizmet için pek çok bitki ve hayvan kullanılmakta ve bunun sonucunda genetik çeşitlilikte azalma meydana gelmektedir. Dolayısıyla bir zaman sonra değişen çevreye uyum sağlayamayan popülasyonlar için doğa koruma çalışmalarına yönelim görülmektedir (Schmid ve Matthies, 1994, s.283). Bugün elbette insanlar ve/veya toplumlar, yitip giden türlerin yeniden oluşmayacağını diğer bir deyişle nesillerinin tükeneceğini farkındadır. Bu durum aslında sadece bir türün neslinin yok olması değil aynı zamanda neredeyse “popülasyonun” yok olması demektir (Erten, 2004, s.27).

Bilim insanları nesli tükenme olgusu, bir zamanlar doğal yaşam içinde yer almış ancak bugün olmayan dinozor, kılıç dişli kaplan, mamut gibi sayısız hayvanla bitki türünün incelenmesi neticesinde üyesi kalmamış tür olarak açıklanmaktadır. Nesli tükenen türler, doğal habitat alanlarının büyük bir bölümü veya tamamı yok olan/olma riskinde olanları ifade ederken tehlike altındaki türlerse gelecekte nesli tükenmiş olma olasılığı bulunanları betimlemektedir. Hem nesli tükenen hem de nesli tehlike altında bulunan türler, tükenme tehlikesi ile karşı karşıya gelmeden önce korunmaları için hazırlanmış olan kanunlarla korunmaktaydılar (Evans, 2006).

Nesli tükenmekte olan türler, nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bir canlı organizması türüdür. Türler ya habitat kaybı ya da genetik nedeniyle tehlike altına girmektedir. Bu, doğal olarak veya doğal olmayan değişiklikler yoluyla gerçekleşmektedir. Soyu tükenmiş tür, artık var olmayan türdür ve türün artık üreme ve kendini istikrarlı bir duruma döndürme yeteneği olmadığı veya o türden hiçbir hayvanın şu anda hayatta olmadığı durumlarda bu durum karşımıza çıkmaktadır (Kate Xagoraris, 2020).

3.2.Türlerin Tehlike Altına Girmesine Yol Açan Sebepler

Yok olma olasılığına, etkilenen türlere ve türlerin azalmasının nedenlerine ilişkin algılar birbirinden farklı olduğu gibi insan faaliyetlerinin biyolojik çeşitliliği nasıl ve nerede etkilediği de önem arz etmektedir. Hayvan neslinin tükenmesine ve yaban

hayatının yok olmasına aşırı avlanma ve/veya habitat tahribatı yol açmaktadır. Bu bağlamda toprak, hava ve su içerisine endüstriyel ve kimyasal atıklardan kaynaklı ortaya çıkan kirlilik de habitatlara zarar vermekte ve hayvan türleriyle bitkilerin yok olmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda insanlar, çok sayıda hayvanı avlayarak yok etmiş ve avlanma, birçok tür için büyük bir tehdit olmaya devam etmektedir (De Azevedo vd., 2012; Forth, 2016; Ma, Hapworth, Ge, Wu, Yu, Zhang ve Turvey, 2021).

Nesli tükenme, ekolojik araştırmalar, tür popülasyon eğilimlerine ilişkin değerlendirmeler ve koruma durumu dahil olmak üzere farklı veri kaynaklarıyla incelenmektedir (Dickman, 2010; Turvey vd., 2019; Rodrigues vd., 2006; Roe ve Booker, 2019). Geleneksel yerli ve/veya kırsal topluluklar genellikle çevreyle yakın etkileşim içindedir ve avcılık, habitat bozulması ve insan-yaban hayatı çatışmaları gibi biyoçeşitliliği olumsuz yönde etkileyen faaliyetlere doğrudan dahil olmaktadır (Bennett vd., 2017; Moon vd., 2019).

3.3.Geçmişten Bugüne Doğa Hayatını Koruma

Nesli tükenmekte olan hayvanlarla ilgili çalışmalar doğal kaynakların ciddi şekilde aşırı sömürüldüğü, 19. yüzyılın sonlarından bu yana uzun bir geçmişe sahiptir. Çağlar boyunca, nesli tükenmekte olan hayvanlarla ilgili kampanyalar, mevzuat, kaynak yönetimi, çevrecilik ve modern peyzaj ölçeğinde koruma çabaları söz konusu olmuştur. Nesli tükenmekte olan türlerin durumu günden güne kötüleşmektedir. Nesli tükenme tehlikesi bulunan türlerle ilgili olarak bilinenden çok daha ciddi bir durum söz konusu olduğundan doğal hayatla ilgili yapılan çalışmalar giderek önemli hale gelmektedir (Wenjun, 2019).

Bugün nesli tükenmekte olan hayvanların korunması, toplumsal yaşamda giderek daha popüler hale gelmekte 2018 yılında, ünlü koruma kuruluşu WWF'nin (Dünya Yaban Hayatı Fonu) yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ndeki şubesi, 2016'ya kıyasla yaklaşık %10 artışla 335,6 milyon ABD dolarından fazla fon toplamış ve gelecekte, yaban hayatının korunmasına yönelik yatırımların genişlemeye ve artmaya devam edeceği anlaşılmaktadır (WWF-US 2018). Bununla birlikte, mevcut yaban hayatı koruma talebinin değişen durumuna uyum sağlamak için, yeni ve farklı kampanyalar geliştirilmelidir (Wenjun, 2019).

Elde edilen kanıtlar, nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan hayvanların durumunun vahim olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak, yaban hayatının korunması, küresel veya bölgesel biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir durumda olmasını sağlayan bir dizi eylem anlamına gelmektedir. Nesli tükenmekte olan türlerin kaybını azaltmak için, çok uzun zamandır çalışmalar yapılmaktadır.

3.3.1.Erken Dönemden Günümüze

Antik çağa benzer yaklaşımlar bu dönemde görülmekte ve ilk bilimsel koruma eylemi, Hint ormanlarının korunması için uygulanmıştır. 16. ve 17. yüzyıllarda, Hindistan'daki ormanların aşırı kullanımı, İngiliz hükümetine ciddi kaynak krizi ve sosyal sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bir dizi denemeden sonra, 19. yüzyılın ortalarında Orman Departmanı kurulmuştur (Barton, 2002).

18. yüzyılın sonlarında, Kuzey Amerika koruma hareketinde bir sıçrama yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde insanlar koruma eylemlerine karşı farklı düşünceler taşımaktaydı. Bu bağlamda çevrenin ve insanın iyiliği için doğal kaynakların korunması gerektiğini söyleyenlerle buna karşı çıkanlar bulunmaktaydı. Karşı çıkanların çoğu işletme sahipleri ya da özel mülklerini kendi başlarına kullanma hakkına sahip olanlardı. Amerika Birleşik Devletleri Başkanlığı zamanında Theodore Roosevelt, milli parklar ve doğa koruma alanları için daha fazla arazi ayırmış, birkaç orman ve dağlık alanı korumaya yönelik açmıştır. Bu, koruma adına bir kilometre taşı olarak görülmüştür.

1930'lu yıllarda akademiler, koruma konularına dahil olmuştur. Zorunlu idari emirlerin yanı sıra, doğal kaynak yönetimi fikri ilk olarak bilimsel olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda ekolojistler, ilgili hareketlerin yönlendirmede rol oynamışlardır. Bilim insanları hayvanlar, bitkiler ve çevre arasındaki ilişkiye daha fazla dikkat etmeye başladılar. Böylece toplumda insanlar ekonomik büyüme ile doğanın korunması arasındaki dengeyi yeniden gözden geçirmeye başladılar. İnsan merkezli bir koruma politikası fikri sorgulanmış ve bunun yerine, koruma çalışmalarının ekosistemi sağlıklı ve yenilenebilir tutmaya odaklanması gerektiği görüşü yaygın hale gelmeye başlamıştır (Wenjun, 2019).

3.4.Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlara Yönelik Koruma Çalışmaları

Dünya çapında nesli tükenmekte olan türleri koruyan çeşitli yasalar vardır. Örneğin Amerika’da *Nesli Tehlike Altındaki Türler Yasası (ESA)* 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasaya göre hükümet, nesli tükenmekte olan türleri, tehdit altındaki türleri ve bu türler için kritik yaşam alanlarını koruma sorumluluğuna sahiptir. Ayrıca önümüzdeki yıllarda nesli tükenebilecek veya tehdit altında olabilecek türler de araştırılmaktadır. Bir türün tehlike altında olduğu kabul edilir edilmez ona karşı her türlü zarar verecek davranış engellenmektedir. Nesli Tükenmekte Olan Türler Yasası uyarınca, ABD Balık ve Balık Ürünleri Yaban Hayatı Servisi, tüm kara hayvanlarının listelenmesini ve korunmasını denetlemektedir (Kate Xagoraris, 2020).

Günümüz dünyasının en önemli problemlerinden biri biyolojik türlerin azalması dolayısıyla hayvan nesillerinin hızlı bir biçimde tükenmesidir. Bu noktada biyoçeşitlilikte Yaşayan Gezegen Endeksi tarafından, 10 binden fazla memeli, kuş, sürüngen ve balık popülasyonunu incelenmiştir. 1970’ten bu yana biyoçeşitlilikte %52 azalma meydana geldiği tespit edilmiştir (World Wide Fund For Nature, 2014).

3.5.Nesli Tükenmekte Olan Hayvanların Durumu

Nesli tükenmekte olan hayvanlar hem ulusal hem de uluslararası alanda üzerinde önemle durulması gereken konular arasında yer almaktadır. Başka bir ifadeyle canlıların tükenmesi ekosistem, insan yaşamı için kaçınılmaz ve onarılması güç bazen de imkânsız durumlara yol açabilecek bir olaydır. Dolayısıyla nesli tükenen hayvanlara dair genel bir değerlendirme yapmak gerekirse bunu Türkiye’de ve dünyada olarak iki şekilde ele alabiliriz.

3.5.1.Türkiye’de Nesli Tükenmekte Olan veya Tükenen Hayvanlar

Türkiye, zengin bir biyoçeşitliliğe sahip ülke konumundadır. Bu durum Türkiye’nin üç kıtaya köprü niteliğindeki geçiş özelliğine sahip olmasından dolayı canlıların göç yolları ve farklı iklim koşullarına sahip bulunmasından kaynaklı olarak tür çeşitliliğini koruması ile yakından ilgilidir (Çepel, 2003). Avrupa kıtasında 12.000 bitki türü bulunurken Türkiye tek başına 9.000 çiçekli ve 3.000 endemik bitkiye ve Van kedisi, Ankara kedisi, Hopa Engereği, Anadolu Parsı gibi endemik hayvanlar türlerine sahiptir.

Türkiye’deki biyoçeşitlilik, hızlı nüfus artışı, doğal kaynakları tahrip olması ve toprak yapısındaki bozulma il birlikte tehdit altında bulunmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında “Asya Fili”, “Yaban öküzü”, “Yabaneşegi”, “Aslan”, “Kaplan” ve “Çita” vb. Türkiye’de ortadan kalkan türler bulunmaktadır (Erten, 2004).

Türkiye’de yapılan nesli tükenen canlılar ile ilgili bilimsel çalışmalar tarandığında, bitki ve hayvan türleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Aydın, 2005, s.36). MEB müfredatı tarandığında verilen örnekler nesli tükenmiş türler, Türkiye’de nesli tükenmiş türler ve Türkiye’de nesli tükenme tehlikesi altındaki türler olarak gruplandırıldığında, verilen örnekler aşağı da gösterilmektedir (Varlı, 2022).

Tablo 1. MEB Kitabında Verilen Örnekler Tablosu

Nesli Tükenmiş türler	Türkiye’de nesli tükenmiş türler	Türkiye’de nesli tükenme tehlikesi olan türler
Dinazor	Yılan boyun	Akdeniz fokı
Mamut	Orman horozu	Alageyik
Moa kuşu	Kunduz	Ankara keçisi
	Kafkas bizonu	Bozayı
	Asya fili	Kardelen çiçeği
	Anadolu leoparı	Keleynak kuşu
		Salep orkidesi
		Su kaplumbağası
		Sülün

3.5.2. Dünyada Nesli Tükenen ve Tükenmekte Olan Canlılar

Alanyazın incelendiğinde hem ülkemizde hem de dünya genelinde nesli tükenen hayvanlar hem de nesli tükenme tehlikesi bulunan hayvanlarla ilgili veriler konuya yönelik daha fazla dikkat çekilmesi gerektiğini düşündürmektedir (Erdoğan, Erentay, Barss ve Nechita, 2008; Gatt, Tunnicliffe, Borg ve Lautier, 2007; Gomes vd., 2019). İsviçre’de 8-12 yaş aralığında 4000 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada

öğrencilerin biyolojik çeşitlilik algılarının çok daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bunda öğrencilerin katıldıkları gözlemlerin etkili olduğu ortaya konulmuştur (Lindemann-Matthies, 2010, s.22).

Kırmızı Listede nesli tükenmekte olan canlılar, 9 sınıfa ayrılmıştır. Bu kategoriler ve içerikleri Tablo 2’de sunulmaktadır (Varlı, 2022).

Tablo 2. Nesli Tükenmekte Olan Canlılar

<i>Kırmızı Liste Kategorilerini Gösteren Tablo</i> Katagoriler	Katagorinin İçeriği
EX(Extinct)	Tükenmiş: Kesin kanıtlar ile tükenmiş olduğu tespit edilmiş türler bu kategoride yer almaktadır.
EV(Extinct in the Wild)	Doğada Tükenmiş: Doğal habitatında soyu tükenmiş ancak koruma alanları ya da hayvanat bahçelerinde varlığını sürdüren türlerdir.
CR(Critically Endangered)	Kritik: Neslinin tükenme riskinin çok yüksek olduğu kritik seviyede ki türleri ifade etmektedir.
EN(Endangered)	Tehlikede: Tükenme tehlikesinin çok yüksek olduğu türleri ifade etmektedir.
VU(Vulnerable)	Duyarlı: Bu kategorideki türler hassas türler olarak kabul edilmektedir.
NT(Near Threatened)	Tehdit Altında: An itibariyle tehlike altında olmayıp, yakın gelecekte tehdit altında olması öngörülen türleri ifade etmektedir.
LC(Least Concern)	Düşük riskli: Kritik, Tehlike ve Duyarlı sınıflarına girmeyen türleri ifade etmektedir.
DD(Data Deficient)	Yetersiz Veri: Yeterli veri bulunmayan türler bu kategoride yer almaktadır.
NE(Not Evaluated)	Değerlendirilmemiş: Henüz bu ölçütlere göre üzerinde değerlendirilme yapılmamış türler bu kategoride yer almaktadır.

Öte taraftan Kırmızı Listede dünyadaki biyolojik çeşitliliğin azaldığı da belirtilmektedir. IUCN Kırmızı Listesinde 134.400'den fazla tür bulunmaktadır ve bu türlerin 37.400'ü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Buna tüm amfibilerin %41'i, tüm kozalaklı ağaçların %34'ü, resif oluşturan mercanların %33'ü, memelilerin %26'sı ve tüm kuşların %14'ü dahildir. Dünya artık küresel bir yok oluşla karşı

karşıya. Önümüzdeki on yılda 1 milyondan fazla türün yok olacağı tahmin edilmektedir. Tatlı su balık türleri ve ekosistemleri, gezegendeki en kritik risk altındaki türlerden bazılarıdır. Bunun nedeni, yaşam alanlarının genellikle insanların yaşadığı alanları ve üretim alanlarını çevrelemesidir. Kırmızı Liste şu anda dünyadaki tatlı su hayvanlarına verilen mevcut zararları değerlendirmek için IUCN Tatlı Su Biyoçeşitlilik Birimi (FBU) ile birlikte hareket etmektedir. 6.300 amfibi türünün üçte birinin önümüzdeki on yılda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu tahmin edilmektedir. Kirleticiler, istilacı türler ve atıklar bu riskin ortaya çıkmasının başlıca nedenlerinden bazılarıdır (Kate Xagoraris, 2020).

3.6.Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde farklı disiplinlerde nesli tükenen ve/veya tükenme tehlikesi altında bulunan türlere ilişkin birçok araştırmanın yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın bu bölümünde bazı çalışma örneklerine yer verilmektedir.

Torkar ve Bajd (2006) tarafından yapılan araştırmada, nesli tükenmekte olan kuş türleri ve bu türlerin korunması için “bilişsel yapı karmaşıklığını” düzeltmek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin nesli tükenmekte olan kuşlara yönelik tutumları incelenmiş ve elde ettiği sonuçlara göre 191 katılımcı kuş türlerinin korunmasında “insan desteğini” şart olarak görmüştür. Bu bağlamda öğrenciler, halkın konu ile ilgili olarak bilinçlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Araştırmanın diğer bir sonucu ise yalnızca bilinen türlere yönelik değil tüm türlere yönelik kapsayıcı koruma çalışmalarının olması gerektiğidir.

Sonuç olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, nesli tükenen hayvanlarla ilgili olarak çoğunlukla bir bilgi sahibi olma durumu mevcuttur. Ancak bu bilgilerin nesli tükenme tehlikesi olan canlıları korumaya yetecek kadar derin olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, nesli tükenen hayvanların korunması çalışmalarına sadece belirli kesimlerin değil tüm toplumun katılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu durum esasen bu denli önemli bir konu için gereklilik arz etmektedir diyebiliriz. Yine nesli tükenmekte olan hayvanlarla ilgili yapılan araştırmalarda daha çok konuya yönelik olarak “bilişsel düzey ve algılama” üzerine yoğunlaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bu çizimlere ek olarak tez konusuna katkı sağlayabilmek adına, farklı dönemlerde ve kültürel bağlamlarda yapılmış olan sanatsal resimlerden örnekler de çalışmaya dahil edilmiştir. Özellikle yabancı sanatçılar tarafından üretilen bu eserler hem görsel çeşitliliği artırmakta hem de doğa ve çevre algısının sanatta nasıl yorumlandığını karşılaştırmalı olarak inceleme imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda, doğaya dair temsillerin yalnızca bilimsel değil, sanatsal araçlarla da nasıl aktarılabilirdiği araştırmanın temel çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır.

Görsel 1. “Wing of a Roller” (1512), “Albrecht Dürer”

Görsel 1’de Alman Rönesansı’nın en önemli sanatçılarından biri olan Albrecht Dürer, yalnızca teknik ustalığıyla değil, aynı zamanda doğaya duyduğu entelektüel ilgiyle de öne çıkmaktadır. Rönesans’ın bilimsel gözlem ve bireysel ifade idealleriyle örtüşen bu yaklaşım, özellikle sanatçının suluboya çalışmalarında belirginleşir. Bitki ve hayvanları merkeze alan bu eserler, doğanın estetik ve biyolojik yönlerine dair duyarlı bir bakış açısını yansıtır. Bu bölümde, Dürer’in 1500–1512 yılları arasında gerçekleştirdiği “Gökkuzgunu Kanadı” adlı suluboya çalışması üzerinden, sanatçının doğaya yaklaşımı ve ölüm kavramını ele alış biçimi değerlendirilecektir.

“Gökkuzgunu Kanadı” adlı suluboya eser, gökkuzgunu kuşunun sol kanadının üst yüzeyini olağanüstü bir detay ve renk zenginliğiyle betimlemektedir. Eserdeki gerçekçilik, Dürer’in doğayı yalnızca bir sanat nesnesi olarak değil, aynı zamanda incelenmesi gereken bilimsel bir olgu olarak gördüğünü ortaya koyar. Bu yönüyle sanatçı, Rönesans’ın gözleme dayalı bilgi üretim pratiğini sanatsal üretime taşımıştır. Kuş tüylerinin yapısı, renk geçişleri ve anatomik doğruyu hedefleyen çizgisel hassasiyet, onun doğayı hem bir sanatçı hem de bir doğa bilimci titizliğiyle ele aldığını gösterir.

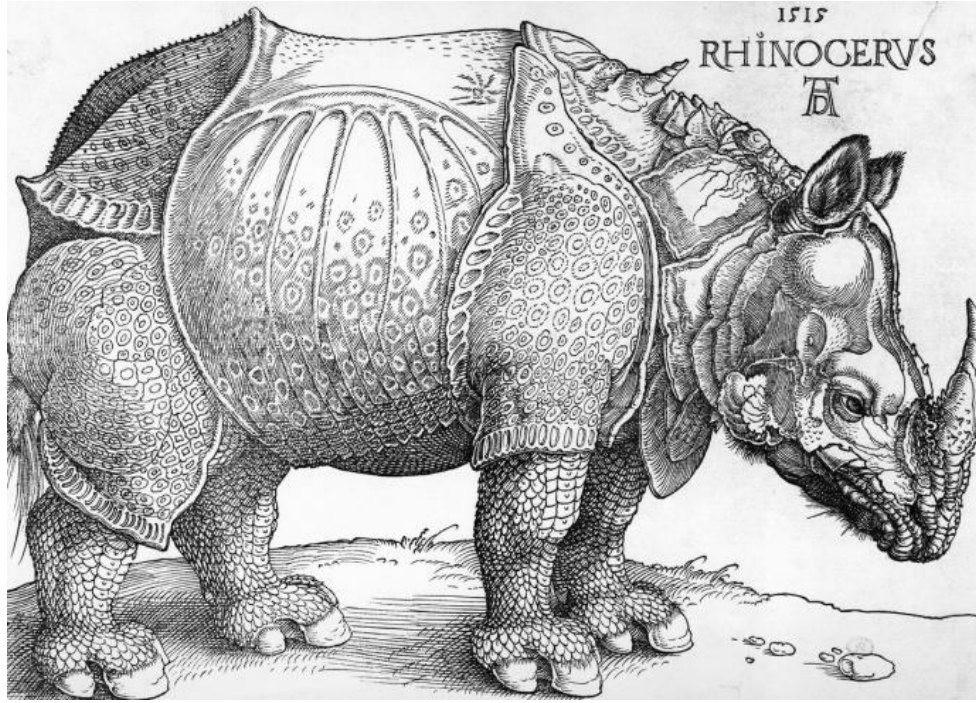
Söz konusu tablo, günümüzde Avusturya’nın Viyana kentinde bulunan Albertina Müzesi’nde sergilenmektedir. Müze koleksiyonundaki bu eser, Dürer’in natüralist çizim anlayışının simge örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sanatçı, gündelik yaşamda çoğu zaman göz ardı edilen bitkiler ve hayvanlar gibi unsurları yüceltmekte, onları sanatın merkezi nesneleri hâline getirmektedir.

Bununla birlikte Dürer’in bu eserdeki yaklaşımı, ölüm kavramına dair felsefi bir duruşu da yansıtır. Eserde betimlenen kuş ölüdür; ancak Dürer onu dramatize etmekten ya da romantize etmekten kaçınır. Bunun yerine, yaşam döngüsünün doğal bir parçası olan ölümün sıradanlığını ve kaçınılmazlığını zarafet içinde yansıtır. Kuşun bedenine gösterilen saygı, onun güzelliğini ölümsüzleştirir; doğadaki geçiciliğe karşı sanatın kalıcılığına vurgu yapılır. Dürer’in bu yaklaşımı, doğayla kurulan etik ilişkiyi de gündeme getirir: Doğa, insanın hükmettiği değil, saygı duyması gereken bir bütünlük olarak ele alınır.

Her ne kadar Dürer’in resmettiği bu spesifik gökkuzgunu türü hakkında, dönemin bilimsel sınıflandırma eksiklikleri nedeniyle net bilgiler bulunmasa da sanatçı tarafından aktarılan görsel gerçeklik sayesinde bu canlıya dair estetik algı günümüzde de sürdürülebilir hâle gelmektedir.

Albrecht Dürer’in “Gökkuzgunu Kanadı” adlı eseri, yalnızca bir kuşun kanadını betimlemekle kalmaz; aynı zamanda sanatçının doğaya, hayata ve ölüme dair düşünsel yaklaşımını da görünür kılar. Bu eser, doğayı sadece taklit etmekle yetinmeyen, onun anlamını ve değerini yeniden üreten bir sanat anlayışının ürünüdür.

Dürer'in detaylara gösterdiği özen, doğaya karşı geliştirdiği etik duruşla birleşerek, Rönesans döneminde ortaya çıkan doğa-merkezli sanat anlayışının önemli bir temsilini oluşturur. Bu bağlamda “Gökkuzgunu Kanadı”, sanatın doğa ile olan ilişkisini anlamak açısından yalnızca estetik değil, aynı zamanda felsefi bir örnek olarak da değerlidir (Artchive Sınce, 1998).

Görsel 2. “Gergedan”, “Albrecht Dürer”, Gravür, 1515

Görsel 2’de Albrecht Dürer yalnızca bir ressam ve çizer olarak değil, aynı zamanda bir baskı sanatçısı olarak da Rönesans döneminin en önemli Alman sanatçılarından biridir. Bir gergedanı tasvir eden ağaç baskısı onun en popüler eserlerinden biri hâline gelmiştir.

Sanatçı, bu sıra dışı hayvanı 1515 yılında bir betimlemeye dayanarak çizmiştir zira Dürer’in kendisi gergedanı hiç görmemiştir. Bu hayvan, Hintli bir sultanın Portekiz Kralı’na armağanı olarak Avrupa’ya gelmişti ve Antik Çağ’dan bu yana kıtaya ulaşan ilk canlı gergedan olması sebebiyle büyük bir hayret ve heyecan yaratmıştı. Gergedanın iri cüssesi, sayfanın dar sınırlarına zor sığar. Dürer, hayvanı katı bir yandan görünüşle sunarak seyirciye onun biçimsiz yapısını gözler önüne serer. Vücudu adeta zırh plakalarıyla kaplanmış gibidir; güçlü bacaklarının üstü yoğun bir pul dokusuyla

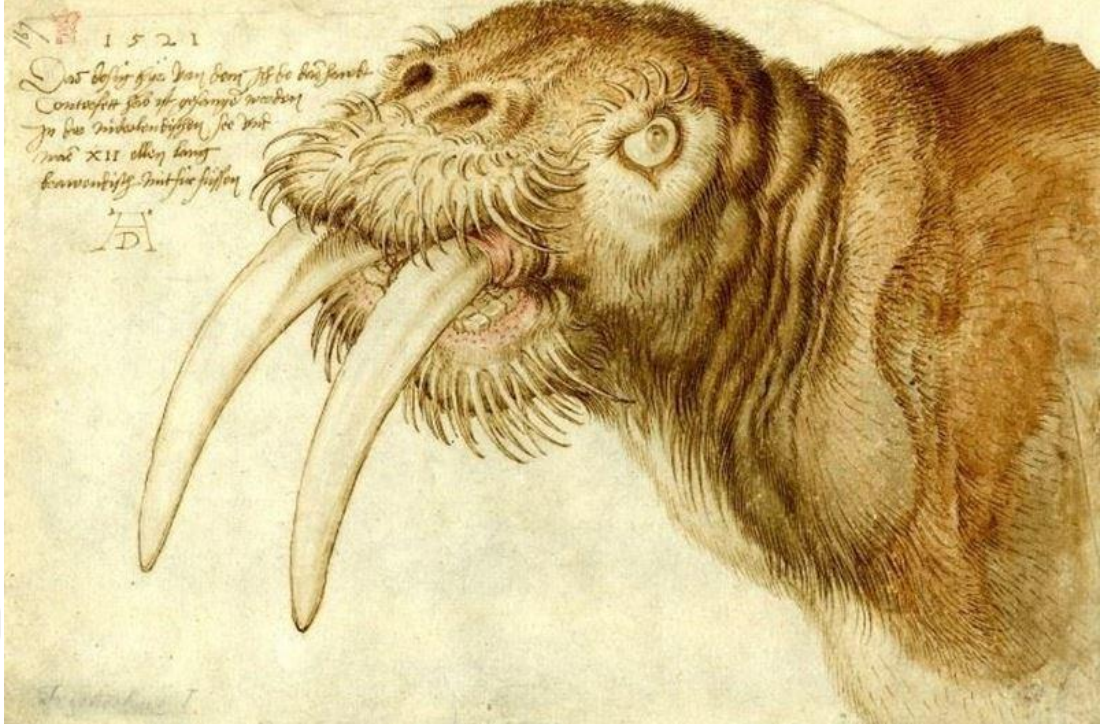
bezenmiştir. Burnunda bir boynuz yer alırken, sırtında ikinci bir boynuz daha görünmektedir.

Dürer'in bu tasviri yüksek bir baskı adediyle çoğaltılmış ve bir el ilanı olarak geniş kitlelere ulaşmıştır. Eserin hem belgesel yakın niteliği hem de süsleyici yapısı, ayrıca vahşi ve egzotik görünümüne rağmen evcilleştirilmiş bir yaratık olarak sunulması, bu çalışmanın sanat tarihinde en başarılı imgelendirme kariyerlerinden birine ulaşmasına neden olmuştur (Staatliche Kunsthalle Karlsruhe, 2010).

Görsel 3. “Küçük Baykuş”, “Albrecht Dürer”, 1508

Görsel 3’de “(Küçük) Baykuş”, 1508 yılına tarihlenen, kağıt üzerine guaj ve kalemle süslenmiş güzel bir suluboya tablodur. Dürer, bilimsel açıdan doğru olan ve bazılarının o kadar da doğru olmayan birkaç hayvan suluboya portresini tamamladı. Bu eserini en verimli döneminde, birkaç yıl Venedik’te yaşayıp çalıştıktan sonra Nürnberg’deki evine döndükten sonra yaptı. “(Küçük) Baykuş” Avusturya’nın Viyana kentindeki Albertina Müzesi’ndeki kalıcı koleksiyonların bir parçasıdır (Daily Dose of Art, 2017).

Görsel 4. “Mors Başı”, “Albrecht Dürer”, 1521

Görsel 4’de Albrecht Dürer, yaşamı boyunca doğanın sıradışı ve alışılmadık unsurlarına büyük ilgi duymuştur. Bu doğrultuda yaptığı deniz aygırı (walrus) çiziminde, hayvan gövdesinin ön kısmını resme doğru uzatmış şekilde yer almakta ve kendine has donuk bakışıyla doğrudan izleyiciye bakmaktadır. Bu garip bakış, sanatçının çalışmayı ya kesilmiş bir deniz aygırı başına ya da doldurulmuş bir örneğe bakarak yaptığı, gövdenin kalan kısmını ise hayal gücüyle tamamladığı yönündeki görüşleri doğurmuştur.

Bu çalışmanın, Dürer’in üretmeyi planladığı ancak hiçbir zaman tamamlamadığı bir mihrap resmi için detay olarak düşünülmüş olduğu bilinmektedir (Web Gallery of Art, 1996).

Görsel 5. “Geyik (A Stag)”, “Albrecht Dürer”, 1500

Görsel 5’de Albrecht Dürer’in Geyik (A Stag) adlı eseri, sanatçının doğaya ve özellikle hayvan figürlerine duyduğu yoğun ilginin çarpıcı bir örneğidir. 1500’lü yılların başında suluboya ve mürekkep kullanılarak yapılmış olan bu çalışma, Dürer’in Nürnberg’e döndüğü dönemde gerçekleştirdiği gözlem temelli doğa çalışmalarının bir parçasıdır (Bartrum, 2002).

Eserdeki geyik figürü, anatomik doğruluğu ve canlılığıyla dikkat çeker. Hayvanın duruşundaki zarafet, Dürer’in yalnızca bir sanatçı değil, aynı zamanda doğa bilimlerine meraklı bir gözlemci olduğunu da ortaya koyar (Koerner, 1993). Geyiğin tüy yapısı, kasları ve vücut oranları, büyük bir dikkatle ve gerçekçilikle işlenmiştir. Bu doğalcı yaklaşım, Rönesans sanatında insan ve hayvan figürüne duyulan bilimsel ilginin yansımasıdır (Silver, 2010).

Dürer, eserlerinde doğayı yalnızca estetik bir konu olarak değil, aynı zamanda felsefi ve sembolik bir düzlemde ele almıştır. Geyik, özellikle Avrupa ikonografisinde saflık, ruhaniyet ve Tanrı’ya yakınlık gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Dolayısıyla bu figür, sanatçının doğaya yönelik bakışını yalnızca görsel değil, düşünsel bir zemin üzerinde de ortaya koyar (Bartrum, 2002).

Albertina Müzesi koleksiyonunda yer alan bu eser, Dürer'in "The Hare" ve "The Little Owl" gibi diğer hayvan temalı çalışmalarında da görüldüğü üzere, onun doğayı hem bilimsel hem de sanatsal bir titizlikle ele aldığını gösterir (Albertina Museum, n.d.).

Görsel 6. "Saka Kuşu", "Carel Fabritius", 1654

Görsel 6'da evcil olarak beslenen bir saka kuşu, mama kabına zincirlenmiş hâlde tasvir edilmiştir. Seçilen açık kahverengi tonlar ve doğal ışık kullanımı, kuşun kanadındaki sarı renk ile gagası çevresindeki kırmızı maskeyi net bir şekilde ortaya koyar. Kuş, hafifçe yükseltilmiş bir konumda gösterilmiştir. Kompozisyonun sadeliği ve bakış açısının yalınlığı hem kuşun asaletini hem de renkleri ve sembolik anlamları nedeniyle kazandığı sanatsal değerini vurgular.

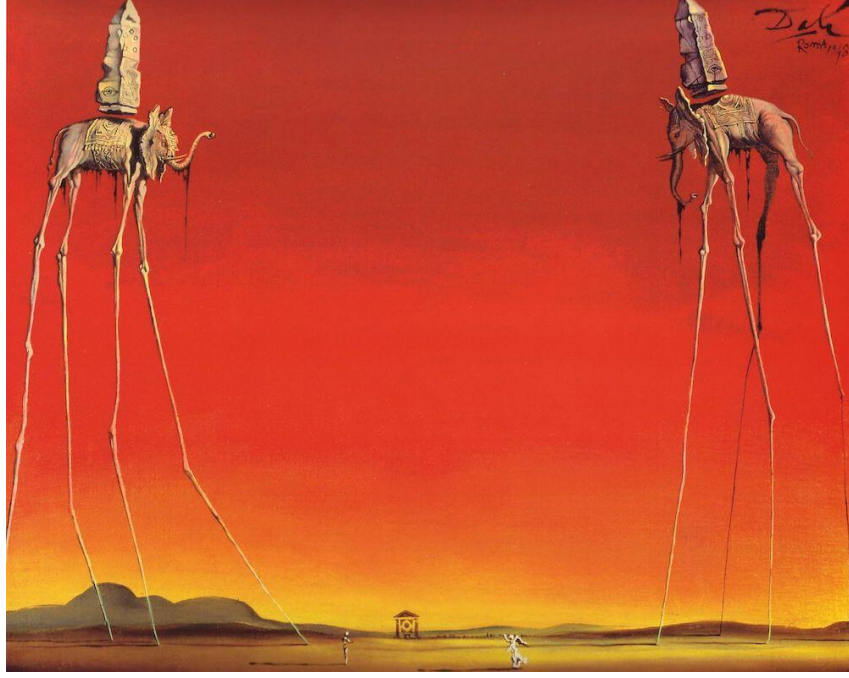
Saka kuşu, sanat tarihindeki sembolik anlamları bakımından da dikkat çekicidir. Bunlar arasında, ölümden sonra bedenden ayrılan insan ruhuna bir gönderme yer alır. Aynı zamanda, kuşun başındaki siyah-beyaz-kırmızı tüy desenleri, dikenli taç giymiş ve kana bulanmış İsa'nın başını anımsattığı için, İsa'nın Çilesi'nin simgesi olarak görülmüştür. Bu sebeple, saka kuşu Meryem Ana tasvirlerinin pek çoğunda yer almaktadır (The Art Inspector, 2021).

Görsel 7. “Tropikal Fırtınada Kaplan”, “Henri Rousseau”, 1891

Görsel 7’de bu sanat eseri, canlı ve yoğun renklerle işlenmiş bir orman manzarasını gözler önüne serer. Kompozisyonun odak noktasında yer alan kaplan, özenle çizilmiş çizgileriyle dikkat çeker; ağzı ardına kadar açıktır ve sanki kükreme anında yakalanmış gibidir. Bu merkezi figürün etrafını saran gür, tropikal bitki örtüsü, Rousseau tarafından farklı dokular ve yeşilin çeşitli tonlarıyla resmedilmiştir; bu yoğun yeşil alanların arasına kırmızı ve sarı çiçekler serpiştirilmiştir. Üst kısımda ise, yapraklar ve dallardan oluşan gölgelik, gri ve çalkantılı gökyüzünü kısmen gizleyerek yaklaşmakta olan bir fırtınanın uğursuz atmosferini hissettirir.

Genel olarak kompozisyon, rüya gibi ve hayal gücüne dayalı bir niteliğe sahiptir. Eser, bir orman ortamının doğalcı ayrıntılarına sıkı sıkıya bağlı kalmak yerine, biçimsel ve stilize edilmiş anlatımıyla bir hayret ve masalsı büyü hissi uyandırır. Kaplanın vahşiliği ve fırtınanın tehdidine rağmen, sahnede zamana asılı kalmış gibi bir durgunluk hissi hâkimdir; sanki her öge hareketsizliğe mahkûm edilmiştir (Artchive, 1998).

Görsel 8. “Salvador Dalí’nin Filleri”, 1948

Görsel 8’de Salvador Dalí’nin 1948 yılında yaptığı The Elephants (Filler), sanatçının sürrealist dönemine ait en çarpıcı eserlerden biri olarak kabul edilir. Dalí, bu çalışmasında gerçekliğin sınırlarını zorlayan figürlerle bilinçaltını ve zaman algısını sorgulayan güçlü bir sembolizm kullanır (Ades, 1995).

Resimde en dikkat çekici öge, devasa gövdeli fillerin örümcek bacağı kadar ince ve uzun bacaklar üzerinde yürümeleridir. Bu anatomik orantısızlık, izleyiciye hem hayranlık hem de tedirginlik hissi uyandırır. Dalí, bu olağandışı figürlerle bilinçdışının akışkan doğasını ve insan algısının kırılğanlığını vurgular (Baldassari, 2007). Fillerin sırtında taşıdığı obeliskler ise, güç, hafıza ve geçmişin ağırlığına gönderme yapar. Sanatçı bu yapıları, Bernini’nin Roma’daki “Minerva Meydanı”ndaki fil ve obelisk heykelinden esinlenerek kullanmıştır (Gibson, 1997).

Dalı’ye göre filler hem fiziksel güç hem de ruhsal yük taşıyan varlıklar olarak simgelenmiştir. Bu karşıtlık yani filin güçlü gövdesi ile neredeyse görünmeyecek kadar narin bacakları kalıcılık ve geçicilik, gerçeklik ve hayal, bilinç ve bilinçaltı gibi ikilikleri bir araya getirir (Ades, 1995). Böylece Dalí, izleyicisini yalnızca bir sahneye değil, zihinsel bir sorgulama sürecine davet eder.

The Elephants, Dali'nin sanatsal üretiminde rüya, zaman ve bilinçaltı temalarının ne denli önemli olduğunu açıkça gözler önüne serer. Bu eser, hem bireysel bir iç dünya portresi hem de 20. yüzyılın ruhsal karmaşasını yansıtan sembolik bir anlatıdır (Baldassari, 2007).

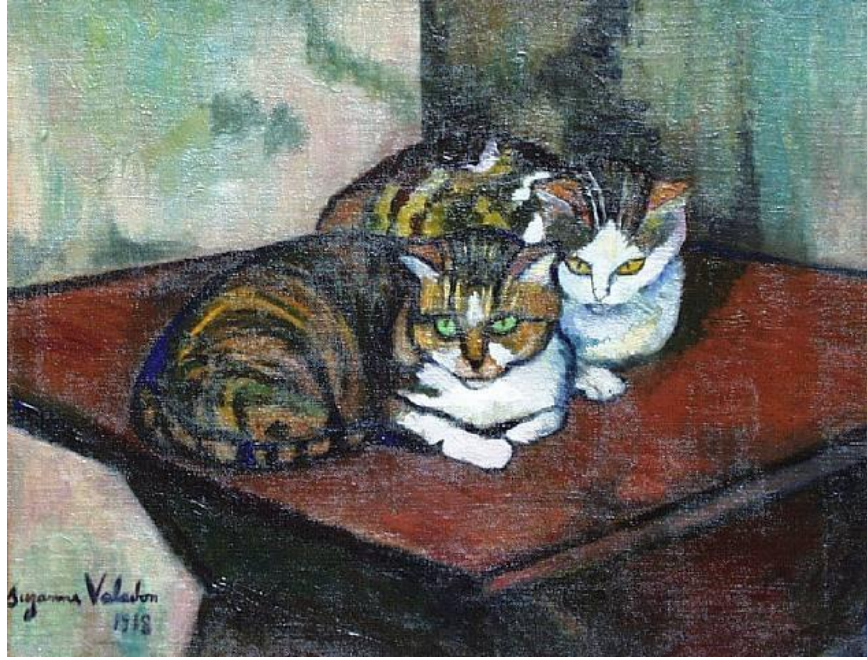

Görsel 9. “Savaş”, “Paula Rego”, 2003

Görsel 9’da “Savaş” (War) başlıklı eser, sanatçı Paula Rego tarafından 2003 yılında yapılmıştır. Eser, Dışavurumculuk ve Sürrealizm sanat akımlarına ait olup, simgesel resim türüne dâhildir.

Eser, gerçeküstü ve simgesel bir anlatı sunar; tavşan başlı antropomorfik figürlerin duygusal yoğunluk taşıyan çeşitli eylemlerde bulunduğu bir sahne sergiler. Yoğun bir şekilde hüznü ve ifade yüklü imgelerin hâkim olduğu bu sahne, savaşın kaosunu ve vahşetini güçlü bir biçimde yansıtır. Kompozisyonun merkezinde yer alan, mavi bir elbise giymiş tavşan başlı bir figür, yaralı bir başka tavşan başlı figürü kucaklayarak yas ve umutsuzluk hissi uyandırır. Çevrelerinde, çocuk kıyafetleri giymiş başka tavşan başlı karakterler ve bir pelikan yer alır; bu

unsurlar eserin gerçeküstü doğasını daha da belirginleştirir. Arka planda yer alan karanlık ve uğursuz gökyüzü, yıkımın izlerini taşır ve eserin rahatsız edici atmosferini tamamlar. Bu görsel unsurlar, savaşın trajik ve simgesel alt anlamlarını güçlü bir şekilde vurgular (Every Picture Tells A Story).

Görsel 10. “Les Deux Chats”, “Suzanne Valadon”, 1918

Görsel 10’da Fransız ressam Suzanne Valadon’un 1918 tarihli “Les Deux Chats” (İki Kedi) adlı eseri, sanatçının gündelik yaşam sahnelerine duyduğu ilginin ve gözlemci yaklaşımının önemli bir örneğidir. Valadon, bu iç mekân kompozisyonunda, bir masa üzerinde dinlenmekte olan iki kediyi resmeder. Eser, sadece hayvan betimlemesi olmakla kalmaz; aynı zamanda sıcak, samimi bir anın estetik bir temsiline dönüşür.

Sanatçının gerçekçi ancak özgün üslubu, kedilerin bireysel karakterlerini ve bulundukları ortamın huzurlu atmosferini başarıyla yansıtır. Kompozisyondaki kahverengi, yeşil ve mavi tonların dengeli kullanımı, kedilerin doğal renkleriyle uyum içinde bir bütünlük oluşturur. Özellikle ön plandaki kedinin keskin ve dikkat çekici bakışı, Valadon’un gözlem gücünü ve detaylara verdiği önemi gözler önüne serer.

Kedilerin rahat ve dingin duruşları, izleyiciye huzurlu bir iç mekân hissi sunar. Valadon’un belirgin fırça darbeleri, resme dokusal bir zenginlik katarak özellikle tüy

detaylarında gerçekçiliği artırır. Kedilerin birbirine yakın konumlanması ve masa üzerindeki gölgelerin kullanımı, kompozisyona hem birlik hem de görsel denge kazandırır. Arka plandaki yumuşak geçişler ve soyutlamaya yakın yüzeyler, odak noktasını kedilere yönlendirirken aynı zamanda mekâna derinlik katar.

Suzanne Valadon'un figüratif anlatımı, bu eserde yalnızca hayvan formunu değil, hayvanlarla kurulan duygusal bağı da aktarır. Les Deux Chats, sade bir kedi portresinden öteye geçerek gündelik yaşamın sakinliğini ve ev içi sıcaklığını yansıtan etkileyici bir tablodur. Aynı zamanda sanatçının hayvanlara duyduğu sevgi ve doğal gözlem yeteneği açısından da önemli bir belge niteliğindedir (Adler, 1998).

Görsel 11. “Savaş Alegori”, “Jan Brueghel”, 1640

Görsel 11’de silahlar, dövüşen hayvanlar, gökyüzündeki uğursuzluk burçları, öfkeler, yanan şehir, savaş tanrısı ve arka plandaki savaşı garnizonlar bu tablonun temasını resmediyor “savaşın dehşeti”. Bu, 1640’larda Jan Brueghel’i özellikle meşgul eden bir konuydu; bu dönemde, Avrupa’nın otuz yıllık savaş nedeniyle kanının kuruduğu ve bitkin düştüğü bir dönemde nihayet barışa kavuştu. Uzun zamandır arzu edilen son, 1648’de imzalanan Vestfalya Barışı ile sağlandı ve bu çalışma, bu

çerçevede yorumlanmalıdır. Motiflerin çoğu, kompozisyon ve boyutların yanı sıra, Klaus Ertz'in 1647 civarına tarihlenen ikinci "Savaş Alegorisi" ile büyük benzerlik göstermektedir (Lempertz, 1845).

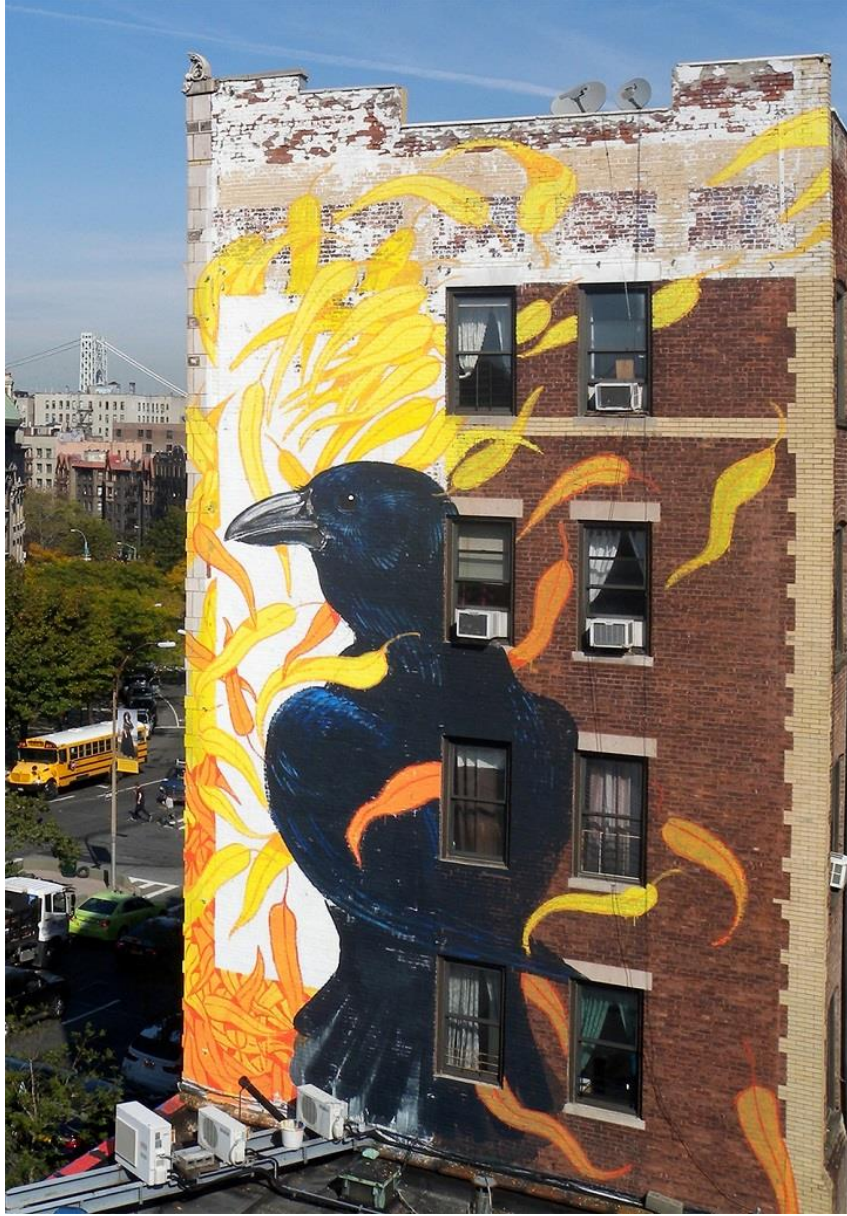
Bu resimde kendi türlerine saldıran hayvanlar görülmektedir. Hayvanlar yaşamsal ihtiyaçlarını giderebilmek için diğer türlerle bu tür münakaşaya girer. Resimde ise insana özgü nitelik hayvanda tasvir edilmiştir. İnsanların bulunduğu savaş sahnesinde hayvanların da kendi türlerine saldırması, hayvanların güçlerinden ve niteliklerinde destek alma isteği ile ilgili olabilir.

Adından da anlaşılacağı gibi bu tablo sembolizmle doludur. Bu tablodaki figürlerin bazıları belirsiz, bazıları belirli. Silahlar, kafatasları ve kılıçlar açıkça ölümü ve kavgayı simgeliyor; keskin hayvan dişleri ise vahşet unsurlarını tasvir ediyor. Resim kaosu ortasındaki bir şehri tasvir ediyor. Silahların yere dağıldığını ve hayvanların, aslanların, köpeklerin ve kuşların onlar için ve etraflarında savaştığını görebilmekteyiz. Bu, muhtemelen Avrupa genelinde sona yaklaşan topyekün savaş nedeniyle dünya çapında yaşanan topyekün vahşeti ve kavgayı vurguluyor. Tablonun her tarafına dağılmış birkaç kişi görüyoruz, ancak odaklandığımız ana ikisi, kırmızı pelerinli geleneksel zırh giyen bir asker ve toga tipi bir elbise giymiş, elinde meşale tutan, daha çok asi gibi görünen başka bir kişi. Yerde yatan, yanlarındaki insanların kafalarından çok daha büyük, ölüme odaklanan iki kafatası görebiliyoruz. Arka planda duvarları yıkılmış, yanan bir şehir vardır. Ölmek üzere olan bir askerın yerde yattığını görmekteyiz. Bu can ve mal kaybının altını çizmektedir. Arka plan, derinliği veya mesafeyi ifade etmek için kullanılan yumuşak dokunuşlarla puslu görüyoruz. Ön kısım biraz daha keskin ve daha net. Bu parçada çok fazla mavi, kırmızı, kahverengi ve siyah kullanılmış. Askerlerin bayraklarında, pankartlarında ve pelerinlerinde kırmızı kullanılmıştır. Mavi gökyüzünde ve arka planda dağlarda kullanılırken, hayvanların renklerinde ve bina yapısında siyah ve kahverengi hakimdir. Kırmızılar ve siyahlar büyük ihtimalle ölümün renklerini kontrastlamak için kullanılıyor; kırmızı dökülen kanı, siyah ise öbür dünyayı ve karanlık zamanları simgeliyor. Uğursuz bir his yaratmak için çok sayıda gölge kullanılıyor. Genel olarak silahlar, dövüşen hayvanlar, öfkeler, yanan şehir, savaşan insanların hepsi bu tablonun temasını, başlığında da özetlendiği gibi, Otuz Yıl Savaşlarının dehşeti ve yıkımını yansıtıyor.

Görsel 12. This South African lizard became extinct in 2017, Lucienne Rickard (ABC Radio Hobart: Jane Longhurst)

Görsel 12’de sanatçı Lucienne Rickard, 2020 yılı Eylül ayına kadar, Hobart’taki Tasmanya Müzesi ve Sanat Galerisi’nde her sabah aynı alana dönerek nesli tükenmiş bir türü çizmeyi içeren bir sanat projesi yürütmüştür. Bu proje kapsamında, Birleşmiş Milletler destekli Kırmızı Liste üzerinde yer alan ve 1990’ların ortalarından itibaren nesli tükenmiş olarak kaydedilmiş birçok türden ilham almıştır. Bu liste, nesli tehlikede veya tükenmiş olan türler için bir otorite niteliği taşımaktadır ve sanatçının bu proje üzerinde beş ila altı yıl çalışmasını mümkün kılacak kadar geniş bir veri tabanı sunmaktadır. Rickard’ın bu projesi, sadece türleri çizmekle sınırlı kalmamış, aynı zamanda yaratım sürecinin tamamen görünür olmasını sağlamıştır. Ziyaretçiler, çizimlerin yapılmasına tanık olurken, günün sonunda eserlerin silinme anına da şahit olmuşlardır. Bu silme süreci, doğanın geçiciliğini ve insan eliyle hızlandırılan yok oluşları güçlü bir şekilde vurgulamaktadır (ABC News, 2019).

Görsel 13. Fish Crow, “Hitnes”, Mike Fernandez/Audubon

Görsel 13’de Fish Crow (Balık Kargası) olarak bilinen türün devasa bir duvar resmi olarak tasvir edildiği, şehirle doğanın buluştuğu çarpıcı bir kamusal sanat örneğidir. Çalışma, bir binanın yan cephesine uygulanmış olup sanatçının kuşların özgürlük, çevre ve insan yaşamı üzerindeki etkisini vurgulamak amacıyla oluşturulmuştur. Görseldeki parlak sarı tonlar, karganın siyah tüyleriyle tezat oluşturarak izleyicinin dikkatini çekmekte ve kuşu çevreleyen enerjik, organik bir doğa tasvirini ortaya koymaktadır. Eserdeki hareket hissi, yaprak benzeri sarı şekillerle desteklenmiş ve bu, kuşun yaşam alanını çağrıştıran bir atmosfer yaratmıştır.

Fish Crow, Kuzey Amerika'ya özgü bir tür olup ekosistem içinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür, aynı zamanda insan faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel değişikliklerden etkilenmiş ve popülasyonları yerel düzeyde azalmıştır. Eser, kuşların bu hassas durumunu görünür kılarken, şehir sakinlerini çevre bilinci üzerine düşünmeye davet etmektedir (My Modern Met, 2016).

Bu çalışmayı benzersiz kılan bir diğer unsur ise kamusal bir alanda sergileniyor olmasıdır. Sokaktan geçen bireyler, bu eserle günlük yaşamlarının sıradan akışı içerisinde karşılaşmakta ve sanat, böylelikle erişilebilir bir farkındalık aracı haline gelmektedir. Kuşun kendine güvenen duruşu ve çevresindeki dinamik kompozisyon, izleyiciye doğanın gücünü ve direncini hatırlatırken aynı zamanda insan ve doğa arasındaki ilişkiyi sorgulamaya teşvik etmektedir. Sanatçının doğaya olan bu güçlü referansı, görsel sanatlar alanında çevre temalı çalışmalara bir örnek teşkil etmekte ve nesli tükenme tehdidi altındaki hayvanların korunmasının önemine dikkat çekmektedir. Balık Kargasının devasa ölçekli bu yorumu, kentleşmenin doğaya etkilerini yansıtan bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GÖRSEL ÇÖZÜMLEME

Göstergebilim, dilsel veya görsel unsurlar fark etmeksizin işleyişini, kullandığı nesneler ve olgularla farklı açılardan değerlendirerek sürdürmektedir. Göstergebilime dayalı analiz yapılırken pek çok unsur kullanılmaktadır. Bunlar, yazılı ve görsel öğeler, kültür, sosyal durum, dil, din ve coğrafya gibi birçok değişkenle birlikte değerlendirilmektedir (Değerli, 2021, s.179).

Göstergebilim buzdağının görünmeyen yüzünü, görünenin arkasındaki anlamı ortaya koymaktadır (Altınbüken, 2014, s.239). Göstergebilimin, tüm gösterge dizgelerindeki anlamsal katmanların yapısını ortaya çıkarmaya çalışan bir anlambilim olduğu ve ürün ile izleyici iletişimini kolaylaştırdığı anlaşılmıştır (Çulha, 2011; Karaman, 2017; Özer ve İmançer, 1999; Seel, 1999).

Göstergebilim aynı zamanda duyularla, değerlerle, betimlemelerle, bilgi ve estetik duygusu ile algılama gibi birbirinden farklı seviyeleri birleştirmektedir (Güneş, 2013, s.332). Göstergebilim görsellerin çözümlenmesinde büyük rol oynamaktadır (Başoğlu, 2019, s.434). Göstergebilim dünyanın anlamlı bir bütün olması görüşünden beslenerek, görselliği kullanan nesneleri sanatsal açıdan değerlendirmekten öte var olan anlamlı bütün içinde “ne anlama geldiği” önemini taşımaktadır. Aynı zamanda göstergebilimin temelini ortak unsurlar oluşturmaktadır (Gürsözlü, 2006; Öztokat, 1999, s.135).

Rönesans’tan itibaren resim sanatının her döneminde ve akımında hayvan imgelerinin kullanıldığı bilinmektedir (Gottiner, 2005). Bu hususta hayvan imgeleri, sanat tarihinin farklı dönemlerinde farklı sanat dalları içerisinde yapılan sanat eserlerinde sanatçılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Keten, 2018, s.285). Türk ve dünya tarihi için sembol haline gelmiş pek çok hayvan türü, çizimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin öküz, geyik, köpek, kurt, keçi, inek, at, kartal ve boğa Anadolu ve Asya toplumlarında kutsal ve mübarek görülen hayvanlardır (Çatalbaş, 2011; Çoban, 2015; Güngör, 2020; Topsakal, 2019).

4.1. Nesli Tükenenleri Görselleştirmek

Nesli tükenmekte olan bir tür, nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bir organizma türüdür. Burada habitat kaybı ve genetik çeşitliliğin kaybı olmak üzere iki temel neden söz konusudur. İnsan faaliyetleri de yaşam alanlarının kaybına katkıda bulunabilir. Konut, sanayi ve tarım yerli organizmaların yaşam alanını azaltmaktadır. Bu, birçok farklı yolla gerçekleşebilir. Kalkınma için yapılan girişimler habitatı ve yerli türleri doğrudan ortadan kaldıracakları gibi iklim değişikliği de yabancı çeşitleri de tehdit etmektedir (Stanley, 2023).

Alanyazın taraması neticesinde günümüzde tükenmeye yönelik olarak çeşitli çalışmaların yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bu noktada türlerin yok oluşu; kültürel, antropolojik, psikolojik ve tarihsel çerçeveler aracılığıyla incelenmektedir (Albuquerque vd., 2019; Brooks vd., 2013; Poling ve Evans, 2004; Turvey ve Pettorelli, 2014; Wehi vd., 2018). Böylelikle geçmişten günümüze yaşanan yok olma olgusu bütüncül bir anlayışla değerlendirilmekte ve geçmişte yaşanan yok oluşlara yönelik olarak tür kayıplarının nasıl algılandığını da ortaya koymaya yardımcı olmaya çalışılmaktadır (Poling ve Evans, 2004). Diğer bir deyişle doğal hayatının kısıtlanmasına ve yok olmasına neden olan etmenlere ilişkin algılar, sosyal-ekolojik sistemlerdeki anlayış ve farkındalıkta daha fazla çeşitlilik ortaya çıkarmaktadır (Camino vd., 2016). Bununla birlikte bir canlı öldükten sonra bile onun gezegenimizde nasıl işlediğine bakmak hâlâ önemli görülmektedir. Bir tür öldükten sonra ekosistemimizin nasıl tepki verebileceğini anlamak için, türün hangi hayvan veya bitkilerden beslendiğini, yiyecek için ona bağımlı olan avcılar ve hayvanın hayatta kalmak için yaptığı diğer eylemleri anlamak gerekmektedir. Bu nedenle izleme kayıtlarının görselleştirilmesi son derece önemlidir. Bazı sanatçılar bu görselleştirmeye modern bir görünüm kazandırmaktadır (Kate Xagoraris 2020). Buradan hareketle araştırmanın devam eden bölümünde türlerin görsel çizimleri yer almaktadır.

5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: KİŞİSEL ÇALIŞMALAR

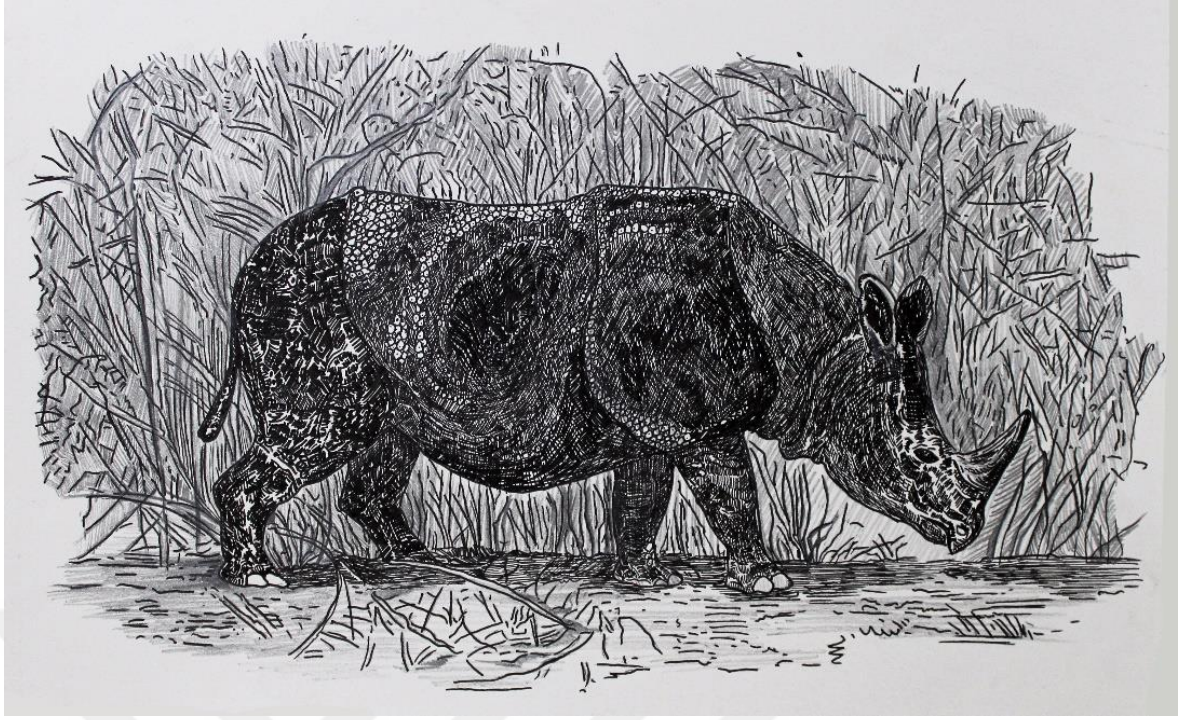
Bu çalışma, nesli tükenmekte olan hayvanların iklim değişikliğinin yaban hayatı üzerinde ki etkilerini göstermektedir. Pek çok tür, popülasyon düşüşleri ve habitat kayıplarıyla karşı karşıyadır. İklim değişikliğini sanatsal olarak ifade eden eserlerin analizi, sanatın bu krizin duygusal ve estetik boyutlarını aktarmadaki gücünü ortaya koymaktadır. Çalışma hem bilimsel kanıtların hem de sanatsal ifadenin, iklim değişikliğinin yarattığı zorluklarla mücadele etmek ve nesli tükenmekte olan türleri korumak için vazgeçilmez araçlar olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmacı tarafından yapılan çizimlere yer verilmektedir. Bu çizimlere ek olarak yabancı ressamilar tarafından yapılmış olan çizimlere de yer verilerek farklı zamanlarda yapılan çizimlerin görsel olarak karşılaştırılması, benzer ve farklı yönlerinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Araştırma kapsamında araştırmacının **28 adet** çizimi bulunurken kalan **13 adet** yabancı ressamilar tarafından çizilmiş görselleştirmelerdir. Buna göre araştırma kapsamında toplam **41 adet** çizim örneği tez kapsamında yer almaktadır.

Bu tez çalışması kapsamında hayvanlar, çeşitli renkler, kendilerine özgü duruş ve imgelem içinde sunulmaktadır. Aynı zamanda araştırma kapsamında görselleştirmeler yapılırken kullanılan teknikler sayesinde çalışmalar betimlemelerle güçlendirilmiştir.

Bu çalışma hem bilimsel araştırma hem de sanatsal ifadeyi birleştiren kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Nesli tükenmekte olan hayvanlar üzerine iklim değişikliği ve hayvan popülasyonları üzerindeki etkileri hakkında bilimsel literatür ve veriler analiz edilerek, temel eğilimler ve zorluklar belirlenmeye çalışılacaktır.

Bu tür resimler tarihi kaynak niteliğindedir. Resim evrensel bir dil aracı olduğundan dolayı, dünyanın oluşumundan kaynaklanan doğa felaketlerinden fazla etkilenmeyen ve günümüzde de anlatım dili en açık olan görsellerdir. Mağara duvarlarına çizilen ve günümüze kadar tarihi kayıt altına alınabilen resimler, döneminin yaşamsal olaylarında bize bilgiler taşımaktadır.

Görsel 14. Yasemin Büken, “Gergedan”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024

Görsel 14’de, sisli bir ormanın derinliklerinde yalnız başına duran bir gergedan görülmektedir. Hayvanın gözlerindeki derin hüznün ve derisindeki çatlaklar hem onun yaşadığı yalnızlığı hem de dünyamızın iklim değişikliğiyle yaralanmış halini yansıtmaktadır. Tek boynuzu, bir zamanlar gücün sembolü iken şimdi çaresizliğin bir ifadesi haline gelmektedir.

Bu resim, sadece bir gergedanın değil, tüm nesli tükenmekte olan canlıların yok oluşu olarak betimlenmeye çalışılmıştır. İklim krizi, bu muhteşem yaratıkları yaşam alanlarından koparıp karanlığa sürüklemektedir. Gergedan, bu krizin bir sembolü haline gelmiştir. Bir zamanlar savanaların hâkimi olan bu güçlü hayvanlar, şimdi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ancak resimdeki gergedan, sadece umutsuzluğu değil, aynı zamanda umudu da temsil etmektedir. Gözlerindeki parıltı, doğanın direncini ve yaşamın devam etme isteğini simgelemektedir. Belki de bu gergedan, gelecek nesillere umut olacak, onları doğayı korumak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için harekete geçmeye teşvik edecektir.

Resimdeki gri tonlar, umutsuzluğu ve yalnızlığı; gergedanın siyah silüeti ise, yok olmanın eşiğindeki bir türün karanlık geleceğini simgelemektedir. Aksi takdirde, resimdeki gergedan gibi, birçok türü sonsuza dek kaybedecek olmamız muhtemeldir. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakmak için, bugün harekete geçmemiz gerekmektedir.

Dürer'in "Rinocerus"u ve Çağdaş Gergedan temsili üzerine doğaya duyulan hayranlığı temsil ederken; çağdaş gergedan temsili, doğaya karşı duyulması gereken sorumluluğun altını çizmektedir. Her iki eser de kendi dönemlerinin doğa anlayışını ve insan doğa ilişkisini yansıtan güçlü görsel belgelerdir. O dönemde Avrupa'da gergedanlar egzotik ve mitolojik yaratıklar gibi algılanıyordu. Dürer'in eseri hem doğaya duyulan hayranlığı hem de doğa bilgisinin sınırlılığını gösteriyor. Gergedan burada doğanın gizemli ve ürkütücü bir temsilcisidir. Bu çizimde çizimde gergedan daha çok doğanın bir parçası olarak, hatta koruma altına alınması gereken bir varlık olarak resmedilmiş. Arka plandaki doğa öğeleri bu hayvanın bir ekosistem içinde yer aldığını vurgular. Yani betimleme hem daha nötr hem de çevresel farkındalığa daha yatkındır.

Görsel 15. Yasemin Büken, “Leopar”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024

Görsel 15’de keskin siyah beyaz kontrastlarla betimlenen leopar figürü, izleyiciyle doğrudan göz teması kurarak dikkat çekmektedir. Bu bakışlar, yalnızca bir hayvanın portresi değil; aynı zamanda, yaşam alanlarının daralmasıyla birlikte artan yalnızlık, hayatta kalma mücadelesi ve umudu iç içe geçiren çok katmanlı bir anlatımı barındırmaktadır. Leoparın gözlerinde, doğanın düzeni içinde varlığını sürdüren canlıların kırılganlığı ve insan kaynaklı tahribatın yol açtığı çaresizlik hissedilmektedir. Bu bağlamda leopar, yalnızca türünün değil, nesli tükenme tehlikesi altındaki tüm hayvanların sembolik bir temsilcisi hâline gelmektedir.

Bu görselde yer alan leopar figürü, siyah-beyaz tonlardaki keskin kontrastlarla ön plana çıkarılmış ve izleyiciyle doğrudan göz teması kuracak şekilde betimlenmiştir. Leoparın gözleri, yalnızca bir vahşi hayvanın bakışını değil; aynı zamanda doğaya ve hayata dair çok katmanlı bir anlatımı yansıtmaktadır. Görseldeki yüz ifadesi, yaşam alanı sürekli daraltılan bir canlı türünün yalnızlığını, hayatta kalma mücadelesini ve içsel direncini simgelemektedir.

Resmin her köşesi, leoparın içinde bulunduğu çelişkili durumu vurgulamaktadır. Bir yandan leopar, doğanın en hızlı ve çevik yırtıcılarından biri olarak güçlü bir figürken; diğer yandan ise yaşam alanlarının daralması nedeniyle nesli tükenme tehdidi altında olan kırılgan bir varlığa dönüşmüştür. Bu karşıtlık, insanın doğaya yaptığı müdahalelerin doğal denge üzerindeki yıkıcı etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Leoparın yalnızlığı, eserin en dikkat çekici yönlerinden biridir. Bu yalnızlık yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda, türünün geleceğine yönelik bir belirsizliği ve tehdit algısını da içermektedir. Sanat eserleri ve belgeseller dışında leopar figürüne rastlamak giderek zorlaşmaktadır. Bu durum, leoparın doğadaki varlığının giderek silinmekte olduğunu ve insanlığın bu türü korumakta yetersiz kaldığını göstermektedir.

Resimdeki her bir detay, leoparın zorlu yaşam mücadelesi ile doğanın estetik ve büyüleyici yapısını bir araya getirmektedir. Bu görsel, izleyiciye yalnızca bir vahşi hayvanın portresini sunmakla kalmaz; aynı zamanda doğanın kırılgan ekolojik dengesini de gözler önüne serer. Bu bağlamda eser, doğa ile kurulan ilişkinin yalnızca bir tercih değil, aynı zamanda etik bir sorumluluk olduğunu izleyiciye hatırlatır.

Görsel 16. Yasemin Büken, “Vaşak”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024

Görsel 16’da bu çalışma, siyah beyaz bir paletle oluşturulmuş ve detaylı bir çizgi tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Tükenmez kalem ya da mürekkep benzeri bir malzemeyle çalışılmış izlenimi veren hatlar, hayvanın kürk dokusunu titizlikle yansıtarak gerçekçi bir yüzey etkisi yaratmaktadır. Özellikle göz, burun ve kulak çevresindeki yoğun çizgi dokusu, figürün üç boyutluluğunu desteklerken, statik bir yüzeyde derinlik duygusu yaratır. Sanat yoluyla sunulan bu eleştirel bakış, izleyicinin çevresel sorunlara yalnızca dışsal bir gözle değil, bizzat bu döngünün bir parçası olarak bakmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Vaşığın doğrudan bakan gözleri, izleyiciyle güçlü bir etkileşim kurar. Bu bakış hem merak hem de uzak ve bağımsız bir doğa varlığı olmanın verdiği soylu bir mesafe hissini taşır. Hayvanın yüz ifadesi nötr olmasına rağmen, çizgideki yoğunluk sayesinde

bir tetikte olma hali sezdirilir. Bu da doğadaki hayatta kalma içgüdüsünü ve yaban yaşamın sessiz ama güçlü varlığını temsil eder.

Vaşak, tarihsel ve kültürel bağlamda gizemin, yalnızlığın ve keskin sezgilerin hayvanı olarak görülür. Bu çalışmadaki vaşak betimi hem estetik bir portre hem de doğaya dair bir direniş ve süreklilik metaforu olarak yorumlanabilir. İnsan müdahalesinden arınmış bir varoluşu temsil eder.

Görsel 17. Yasemin Büken, “Peçeli Baykuş”, 21x29 cm, Kâğıt üzerine tükenmez kalem, 2024

Görsel 17’de bu çizim, bir ağaç kovuğunun içinden bakan bir baykuşu betimlemektedir ve hem teknik açıdan ustalıklı hem de anlam katmanları bakımından zengin bir yapıdadır. Siyah beyazın hakim olduğu bu çalışmada, çizgiyle hacim

yaratma, doğal formların ritmi ve bakışın yönlendirdiği anlam öne çıkmaktadır. Baykuşun tüyleri hem de ağacın lifli yüzeyi, tarama ve kontur tekniğiyle büyük bir dikkatle işlenmiştir.

Baykuşun doğrudan izleyiciye yönelmiş bakışı, eserle kurulan görsel ilişkiyi kişisel ve yoğun kılar. Gözlerin parlak siyah noktalarla vurgulanması, bu etkiyi daha da güçlendirir. Figür, korunaklı bir boşluk içinde konumlandırılmış; bu da doğanın içsel alanlarına dair metaforik bir anlatı yaratır. Baykuş ve ağaç gövdesi neredeyse birbirine karışır. Çizgilerin sürekliliği ve biçimlerin iç içe geçmesi, hayvanın doğayla bütünleştiği bir görsel düşünceyi yansıtır. Bu, insan merkezli olmayan bir doğa algısına işaret eder; burada baykuş sadece “bir hayvan” değil, doğanın kendi içinde barındırdığı bilgelik, sessizlik ve gözlem gücünün temsilidir. İç içe geçen ton geçişleri ve gölgeler, figürün saklandığı mekânı aynı zamanda gizemin ve bilinmezliğin alanı hâline getirir. Bu açıdan bakıldığında, baykuşun bakışı sadece merak değil; aynı zamanda bekleyiş ve bilinç barındırır. Bu duruş, doğaya ait bir zekânın ya da sezginin sessizce tanıklığını simgeler.

Görsel 18. Yasemin Büken, “Peçeli Baykuş”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya
Rölyef pasta, 2024

Görsel 18’de resimde bir ağaç kavuğunun içinden siyah gözleriyle bize bakmakta olan peçeli baykuşu görmekteyiz. Bu resimde, bir baykuş bir ağacın içindeki oyuktan dışarı bakmaktadır. Çizim ve boyama tekniğiyle oluşturulan resim, detaylı ve gerçekçi bir şekilde tasvir edilmiştir. Baykuşun keskin hatlarla çizilmiş portresi, gözlerindeki keskin siyahlık ve ince işlenmiş tüyleri gri ve beyazın formel ilişkisini de göstermektedir. Baykuşun donuk bakışları, vahşi doğanın gizemini ve gücünü yansıtmaktadır. Baykuşun yuvası, ağacın içindeki bir oyuk. Ağacın dokuları kahverengi tonlarında, kıvrımlı ve dalgalı bir şekilde işlenmiştir. Ağaç kabuğu, doğal bir görünüm sunacak şekilde detaylandırılmış; çatlaklar, girinti ve çıkıntılar dikkatlice resmedilmiştir. Oyuk dışında kalan alan siyah renkte, bu da baykuşu ve ağacı öne çıkarmaktadır. Siyah arka plan, sahneye derinlik katarak baykuşun daha belirgin görünmesini sağlamaktadır.

Görsel 19. Yasemin Büken, “Vaşak”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024

Görsel 16’da siyah beyaz çizilmiş vaşak çiziminin tersine görsel 19’da ki vaşak kadrajın tam merkezine yerleştirilmiş ve çerçeveyi neredeyse bütünüyle doldurur şekilde resmedilmiştir. Bu merkezi yerleşim, hayvanın figüratif olarak güçlenmesini ve doğrudan izleyiciyle bir yüzleşme yaratmasını sağlar. Simetrik yapı, vaşağın doğadaki dikkatli ve dengeli varlığını yansıtır.

Vaşağın parlak yeşil gözleri, resmin en dikkat çekici ögesidir. Gözlerdeki yoğun renk ve sabit bakış, izleyici üzerinde hipnotik bir etki yaratır. Bu gözler, sadece izlemekle kalmaz, aynı zamanda sanki gözlemler ve değerlendirir. Bu da figürle izleyici arasında karşılıklı bir farkındalık kurar. Gözler aynı zamanda doğanın tetikte, canlı ve bilinçli bir özne olarak sunulmasına hizmet eder.

Çalışmada belirgin çizgi vurguları ve kontrollü fırça darbeleriyle figür detaylandırılmıştır. Hem çizgisel hem de lekesel etkiler bir arada kullanılarak hem grafik hem de resimsel bir anlatım yakalanmıştır. Kürk dokusu üzerindeki ince tarama benzeri çizgiler, figüre hacim ve doğallık kazandırır.

Görsel 20. Yasemin Büken, “Leopar”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024

Görsel 20’de Leoparın bakışları, izleyiciye doğanın içsel yasalarıyla şekillenen bir yaşamın derinliklerine dair güçlü bir anlatım sunmaktadır. Bu ifadeli bakışlar, yalnızca yırtıcı bir hayvanın içgüdüsel kararlılığını değil, aynı zamanda insanın doğa üzerindeki müdahaleleri sonucunda ortaya çıkan ekolojik kırılganlığı ve varoluşsal çaresizliği de yansıtmaktadır. Bu çifte anlam, eserin hem sembolik hem de duygusal yönünü kuvvetlendirmektedir.

Figürün arka planında kullanılan sıcak turuncu renk, leoparın kürkündeki turuncu-kahverengi tonlarla görsel bir bütünlük oluşturmakta, böylece hem doğal uyum hem de görsel yoğunluk sağlanmaktadır. Leoparın kürkü üzerindeki siyah benekler ise resim kompozisyonu içinde koyu değerler olarak öne çıkmakta ve figürün ritmini güçlendiren bir kontrast ögesi olarak dikkat çekmektedir. Kulak içindeki ve bıyık bölgesindeki beyaz ince çizgiler, sanatçının figürün anatomik detaylarına gösterdiği özeni ortaya koymakta; bu detaylar, yalnızca estetik değil, aynı zamanda biyolojik doğruluk açısından da değerlidir.

Görsel 21. Yasemin Büken, “Akdeniz Foku”, 20x20 cm, Tuval üzerine akrilik boya ve epoksi reçine şeffaf cam kırıkları, 2024

Görsel 21’de Akdeniz foku, buzlu bir sahil şeridinin kenarında, sessiz ve ıssız bir mekânda konumlandırılmıştır. Figürün gözlerindeki derin hüznün ve derisinde betimlenen çatlaklar, yalnızca bireysel bir yalnızlığı değil, aynı zamanda türün maruz kaldığı çevresel tehditleri ve gezegenimizin iklim değişikliğiyle yaralanmış durumunu simgesel biçimde yansıtmaktadır.

Görsel kompozisyonda seçilen mekânın تنها ve soğuk yapısı, figürün yalnızlığını pekiştirirken, buzlu zemin ve çevresel detaylar iklim değişikliğinin soğuk, sert ve yabancılaştırıcı etkilerine işaret etmektedir. Fokun yüzeyindeki çatlak benzeri detaylar, sadece fiziksel bir betimleme değil, aynı zamanda doğanın bozulan dengesine dair metaforik bir anlatım olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle eser, hem doğal bir türün anatomik ve duygusal durumunu hem de küresel çevresel krizlerin etkilerini görsel bir bütünlük içinde aktarmaktadır.

Görsel 21’de kompozisyonda fok balığı, açık renkli kumlar üzerinde oturur şekilde betimlenmiştir. Kum taneleri hem fokun göz çevresine hem de vücut yüzeyine dağılmış biçimde resmedilerek doğal ortamla bütünleşmiş bir izlenim yaratmaktadır. Arka planda kum etkisini güçlendirmek amacıyla epoksi reçine ve kristal cam kırıkları gibi malzemelerin kullanılması, yüzey dokusuna hem ışık oyunları hem de üç boyutlu bir derinlik kazandırmaktadır. Bu malzeme tercihi, yalnızca estetik değil, aynı zamanda deneyimsel bir yüzey hissi sunarak izleyiciyle daha güçlü bir görsel etkileşim kurmaktadır.

Fok balığının gözlerindeki sıcaklık ve yüz ifadesindeki masumiyet, izleyiciyi duygusal düzlemde etkileyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bu ifadeler, hayvanın savunmasızlığını ve çevresel kırılganlığını vurgularken, aynı zamanda insan-merkezli bakış açısının sorgulanmasına da olanak tanır. Figürün başı ve gövdesinde kullanılan kahverenginin farklı sıcak ve soğuk tonları, hacim ve derinlik etkisini artırmakta; bu geçişler, ışık-gölge ilişkisiyle uyumlu bir biçimde uygulanmıştır.

Bu resim sadece bir Akdeniz fokunun değil, tüm nesli tükenmekte olan canlıların çaresizliğini göstermektedir. İklim krizi, bu muhteşem yaratıkları yaşam alanlarından koparıp karanlığa sürüklemektedir. Akdeniz foku, bu krizin bir sembolü haline gelmiştir. Bir zamanlar denizlerin hâkimi olan bu güçlü hayvanlar, şimdi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ancak resimdeki Akdeniz foku, sadece umutsuzluğu değil, aynı zamanda umudu da temsil etmektedir. Gözlerindeki parıltı, doğanın direncini ve yaşamın devam etme isteğini simgelemektedir. Belki de bu Akdeniz foku, gelecek nesillere umut olacak, onları doğayı korumak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için harekete geçmeye teşvik edecektir.

Görsel 22. Yasemin Büken, “Vaşak”, 15x15 cm, Tuval üzerine asetat kalem, kurşun kalem ve akrilik boya, 2024

Görsel 22’de bu tez çalışması içinde yapılan üçüncü vaşak portresidir. Siyah ve beyaz akrilik boya, asetat kalem ve kurşun kalem kullanılarak üretilen bu çalışmada, arka planın dokusu ile vaşağın ince çizgilerle betimlenen yüzü arasında görsel bir bütünlük kurulmuştur. Arka planın tonları, figürün yüz hatlarıyla uyumlu bir şekilde ilerleyerek kompozisyonun genel dengesini sağlamaktadır. Göz çevresine yerleştirilen siyah lekeler, izleyicinin dikkatini doğrudan resmin odak noktası olan gözlere yönlendirir. Bu güçlü bakışlar, figürün yalnızlığı ve korunmasızlığı üzerinden doğaya yönelik daha geniş bir anlatım kurar. Tek başına resmedilen vaşak figürü, yalnızlık temasını güçlü bir biçimde yansıtarak nesli tükenme tehlikesi altındaki canlıların ortak kaderine işaret eder. Bu yalnızlık hem fiziksel bir durum hem de metaforik bir anlam taşımakta; insanlığın doğadan uzaklaşmasının ve diğer türlerle olan bağlarını zayıflatmasının sembolü hâline gelmektedir. Bu bağlamda, eser izleyiciye yalnızca bir vaşağın portresini değil, aynı zamanda doğanın kırılğan yapısını ve bu yapıya karşı duyarlı olma gerekliliğini de sunmaktadır.

Görsel 23. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 170x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2018

Resim 23’de bu çalışmada temel figür olarak fil imgesi öne çıkmaktadır. Fil, birçok kültürde kutsallık, bilgelik ve güç ile özdeşleştirilmiş bir hayvandır. Özellikle Asya kültürlerinde filler; zeki, sabırlı, uysal ve sahibine sadık olmalarının yanı sıra kin tutabilen özellikleriyle de dikkat çeker. Eserdeki fil figürü, bu çok katmanlı anlam dünyasını taşıyan bir sembol olarak yapılandırılmıştır.

Kompozisyon, sisli bir ormanlık alanın bataklık bölgesinde kurgulanmıştır. Bu atmosfer, fillerin doğaya ait masumiyetini ve kırılganlığını simgesel bir anlatımla ön plana çıkarır. En önde konumlandırılan fil figürü, nehirden izleyiciye doğru koşar vaziyette betimlenmiş; bu dinamik duruş, sessiz bir çığılığı ve yardım çağrısını görsel bir ifade biçimiyle aktarmaktadır.

Filin baş kısmında yer alan ağaç parçası ve sıcak silikonla oluşturulan dallar, iki boyutlu yüzeyde dokusal bir etki yaratarak doğa ile figür arasındaki organik ilişkiyi güçlendirmektedir. Figürün sol kenarında ise sıcak silikon, boncuk, ip, kurdele ve altın varak boya gibi malzemelerle elde edilmiş geleneksel motifli yüzey detayları yer almakta; bu yönüyle eser hem doğa hem de kültürel belleğe ait öğeleri bir araya getirerek hibrit bir anlatı sunmaktadır.

Fil figürünün çevresine saçılmış görsel parçalar, ormanlık bir alanın bolluğunu, çeşitliliğini ve doğaya özgü renk paletiyle birlikte fiziksel formunu yansıtmaktadır. Bu unsurlar hem görsel zenginlik hem de sembolik yoğunluk açısından dikkat çekicidir. Eserde ayrıca kolaj tekniğinden de yararlanılmış, farklı malzemelerin bir araya getirilmesiyle katmanlı bir anlatı yapısı oluşturulmuştur.

Görsel 24. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 100x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 24’de de temel figür fil imgesidir. Bir önce ki görsel 23’de ki resim çalışmasının devamı olarak yapılmıştır. Kültürel tasvirlerde fillerin ataları olan mamutlar taş devrinde mağara resimlerinde insanoğlu tarafından kullanılan öğelerden biri olmuştur. Güneydoğu Asya’da Asya fili sanat, edebiyat, mitolojide çok sık rastlanan figürdür ve dinlerde file tapılır. Bu resimde sağ tarafta bir bataklık içerisinde fil figürünü görmekteyiz. Serinin devamı olarak bu çalışma üzerinde de kolaj tekniğinin esintilerinden parçalar bulunmaktadır. Resmin sağ ve sol kısımlarında görmüş olduğumuz yeşil ve kahverenginin tonları daha çok soyut kısımlardır. Orta kısımlarında geleneksel motifler altın varak, zincir, keçe ağaç dalları ve taş dokusu sıcak silikonla üç boyutlu etki yaratılmıştır.

Görsel 25. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 100x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 25’de 24 ve 23’ün bir devamıdır. Bu çalışmamızda da yine fil figürünü ele alınmıştır. Birçok kültürde fillere atfedilen anlamlar farklılık göstermekle birlikte, özellikle Asya kültürlerinde filler kutsal kabul edilirken, diğer coğrafyalarda da genellikle hayranlık uyandıran, olağanüstü niteliklere sahip varlıklar olarak değerlendirilmiştir. Bu devasa boyutlarına rağmen, filler dış dünyaya karşı nazik, sakin ve ağırbaşlı bir enerji yansıtır. Tarih boyunca bu görkemli hayvan; asalet, onur, sadakat, zeka, uğur, uzun ömür, güç, dayanıklılık ve başarı gibi değerlerin simgesi olarak farklı kültürel anlatılarda yer bulmuştur.

Sunulan çalışmada, bu çok katmanlı simgesellik görsel ve malzeme çeşitliliğiyle desteklenmiş, kolaj tekniği aracılığıyla anlam ve biçim arasında bir bütünlük oluşturulmuştur. Kompozisyonun sağ kısmında, gökyüzüne doğru yükselen bulutlar arasında konumlandırılmış dal parçaları, doğa ile hayvan figürü arasındaki bağa işaret etmektedir. Merkezde yer alan çöl peyzajı içerisinde konumlanan fil figürü ise yalnızlık, direnç ve çevresel zorluklara karşı varoluşsal bir mücadele anlatısını temsil eder.

Resmin sol bölümü ile filin üst kısmında yer alan yüzeylerde ise soyut dokular aracılığıyla doğanın kaotik ve organik yapısına dair bir hissiyat yaratılmıştır. Bu soyutluk, figüratif anlatımı dengeleyen ve görsel derinlik kazandıran bir arka plan işlevi görmektedir. Kompozisyonun alt kısmında yer alan kurumuş bir ağaç parçası ise, gerçeklik etkisini pekiştiren somut bir unsur olarak dikkat çekmektedir.

Görsel 26. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024

Resim 26’da bu çalışmada temel figür olarak deniz kaplumbağası öne çıkmakta ve kompozisyonun merkezinde yer alarak izleyiciyle doğrudan bir temas kurmaktadır. Eserde mavinin farklı tonları hâkimdir; bu renk tercihleri, hem su altı atmosferinin görsel gerçekliğini hem de okyanus derinliklerinin sembolik anlamını yansıtmaktadır. Kaplumbağanın kollarını iki yana doğru açarak yüzme hareketi, kompozisyona dinamik bir yapı kazandırmakta ve figürün doğayla bütünleşmiş varoluşunu vurgulamaktadır.

Kaplumbağanın alt kısmında yer alan deniz tabanındaki taş dokuları, esere somutluk kazandırmakta; dokusal ayrıntılar sayesinde su altı yaşamına dair fiziksel bir gerçeklik hissi oluşturulmaktadır. Denizin içinde yer alan minik balık yavruları ile birlikte mavinin tonları, izleyiciye hem soğukluk hem de sakinlik hissi verirken, aynı zamanda resme hareket ve canlılık katar. Bu karşıtlık, doğadaki dengenin görsel bir temsili olarak değerlendirilebilir.

Kompozisyonun sol kısmında ise deniz yosunlarının dalgalanma hareketi, sarı tonlarında dikey bir alan aracılığıyla ifade edilmiştir. Bu sıcak renk kullanımı, genel olarak soğuk tonlarla kurulmuş kompozisyon içinde dikkat çekici bir zıtlık

oluşturmakta ve denizaltı ekosisteminin renk çeşitliliği ile hareketliliğine vurgu yapmaktadır. Sonuç olarak bu resim, yalnızca deniz kaplumbağasının estetik tasviri değil; aynı zamanda deniz ekosisteminin dinamik yapısını, kırılganlığını ve çok yönlü doğasını izleyiciye aktaran bütüncül bir anlatı sunmaktadır. Renk kullanımı, figür yerleşimi ve dokusal detaylar, eserin hem görsel hem de düşünsel katmanlarını güçlendiren temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Görsel 27. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Görsel 27’de bu çalışmada deniz yaşamına dair farklı imgelerin kolaj benzeri bir düzenlemeyle bir araya getirildiği görülmektedir. Resmin merkezinde yer alan fok balığı, izleyiciyle göz teması kurarcasına canlı ve dikkat çekici bir şekilde betimlenmiştir. Arka planda yer alan yüzey, doğal taş dokusunu andıran sert ve

katmanlı yapısıyla kompozisyona hem sağlamlık hissi hem de zamansal bir derinlik katmaktadır. Kompozisyonun üst bölümünde deniz kaplumbağası figürü yer almakta ve mavi siyah tonlarla oluşturulan deniz yüzeyine kontrast oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Sol üstte ise deniz canlılarıyla ilişkili organik formlar dikkat çeker; kırmızı dokulu yapı ve üstündeki sarı form, resmin doğallıkla soyut arasındaki dengesini güçlendirmektedir. Tüm bu öğeler, yırtılmış kâğıt efektleriyle çevrelenmiş gibi görünmekte ve bu da esere hem katmanlı bir yapı hem de zamanla parçalanmış bir bellek izlenimi kazandırmaktadır. Eser, deniz altı dünyasının hem estetik hem de kırılğan yapısını etkileyici bir görsellikle gözler önüne sermektedir.

Görsel 28. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 90x60 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 28’de Yelkovan kuşu resmedilmiştir. Yelkovan kuşunun hayatta kalma mücadelesiyle dalgaların üzerine süzüldüğünü görmekteyiz. Kuşun bedeninde, özellikle kanatlarda gerçek tüy dokusunun kullanılmış olması, esere hem üç boyutlu bir doku hem de doğaya doğrudan bir temas hissi kazandırır. Resmin içerisinde mavinin tonları dikkat çekmektedir. Kolaj tekniğini kullanarak ve deniz taşlarının dokusu rölyef pasta ile yapılmıştır. Yelkovan kuşu mavi denizin içinde dalga üzerindeki biçimiyle sanki umutsuz bir canlı gibi durmaktadır.

Arka plan, parçalanmış gibi görünen gökyüzü ve deniz imajlarının bir kolaj gibi üst üste bindirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, çevresel bir fragmentasyonu; yani doğanın parçalanmış, bütünlüğü bozulmuş halini yansıtır. Kuş, özgürlüğün, doğallığın ve hareketin simgesidir. Ancak bu eserde kuşun hareketi sınırlanmış gibi görünür; çevresindeki kütleler ve renk geçişleri, onun doğal uçuş alanını kısıtlıyormuş gibi konumlandırılmış. Renk kullanımı oldukça çarpıcıdır: Su tonlarındaki maviler, çevresel zenginliği simgelerken; kahverengi ve siyah tonları bozulmuş habitatlara işaret eder.

Görsel 29. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 80x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 29’da bu çalışmada simsiyah tüyleriyle dikkat çeken Kelaynak kuşu temel figür olarak öne çıkmaktadır. Eserde kolaj tekniği kullanılarak zengin bir kompozisyon yaratılmıştır. Tuval üzerinde farklı renklerin ve nesnelerin tezat oluşturacak biçimde bir araya getirilmesi, eserin görsel dinamizmini artırmaktadır.

Resmin sağ köşesinde yer alan ağaç dallarının dokusu, sıcak tonlardaki soyut renk geçişleri ve sıcak silikon malzemesiyle oluşturulmuş zincir motifi hem doğal

ortamı çağrıştırmakta hem de eserle kurumsal, kültürel bir bağ kurmaktadır. Bu detaylar, doğa ile insan üretimi arasındaki ilişkiye dair sembolik bir okuma imkânı sunmaktadır.

Kelaynak kuşunun yüzündeki kuruluk, onun doğal yaşam alanlarının zorluklarına ve çevresel tehditlere maruz kalışının görsel bir göstergesidir. Bu durum, eserin sadece estetik bir tasvir olmaktan öte, doğanın kırılganlığına ve korunması gerekliliğine dikkat çeken bir bilinçlendirme aracı olduğunu göstermektedir.

Kelaynakların yok olmasının birçok nedeni vardır. Avcılık eskiden bazı kuşların yok olmasına neden oldu. Bozkırların ve geleneksel tarım yapılan arazilerin kaybı beslenme alanlarının yok olmasına, üreme alanlarındaki insan baskısı ise üreme başarısını azalttı.

Görsel 30. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 50x50 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 30’da temel figür Kelaynak kuşudur. Bu resimde Kelaynak kuşunun derisindeki çatlaklar hem onun yaşadığı yalnızlığı hem de dünyamızın iklim değişikliğiyle yaralanmış halini yansıtmaktadır. Kelaynak kuşları ülkemizde ve

dünyada soyu tehdit altında olan bir kuş türüdür. Resmin içerisinde sıcak ve soğuk tonlarla bir kontrast oluşturulmuştur. Kelaynak kuşunun siyah tüyleri gerçeklik etkisini verebilmek için yapay tüyle kullanılmıştır. Yine görmüş olduğumuz resimde kolajın etkileri görülmektedir. Resmin içerisinde geleneksel motiflere yer verilmiştir ve sıcak silikon, zincir, altın varak boya kullanılarak dokusal etkiler yaratılmıştır.

Görsel 31. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 50x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya mix teknik, 2024

Görsel 31’de bir dalın üzerinde duran baykuş figürünü merkez alarak sade ama etkileyici bir kompozisyon oluşturmuştur. Baykuşun duruşu ve doğrudan izleyiciye bakan gözleri, tabloya güçlü bir ifade ve dikkat çekici bir odak kazandırıyor. Bu doğrudan bakış, izleyiciyle sessiz bir bağ kuruyor. Arka planda kullanılan sıcak tonlar (turuncu, bakır, altın gibi) ile baykuşun soğuk gri-beyaz tonları arasında hoş bir

kontrast yaratılmış. Bu zıtlık, baykuşun figürünü ön plana çıkarıyor. Arka planın hafif geçişli dokusu ise tabloya derinlik katıyor. Baykuşun tüy detayları özellikle dikkat çekicidir. Noktasal beyaz dokunuşlar ve koyu tonların birlikte kullanımıyla tüylerde gerçekçiliğe yaklaşan bir doku elde edilmiştir. Dalın ise daha stilize ve kalın fırça darbeleriyle yapılması, doğayı soyut bir şekilde yansıtmaktadır.

Yapılan araştırmalardan elde edilen çıkarımlar neticesinde hayvanlar, nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalmak zorunda olmasalar yaşadığımız dünya, belki de bu denli risk altında olmayacaktır. Diğer bir deyişle aslında insan, doğaya ve canlılara değil “kendi geleceğine” zarar vermektedir. İşte bu görselleştirmelerle hayvanların doğa ve insan yaşamı için ne denli önemli oldukları bir kere daha hatırlatılmaya çalışılmıştır.

Doğanın sessiz tanıkları Baykuş figürü ile Albert Dürer’in “Wing of a Roller” eseri arasında bir inceleme yaparsak; doğanın estetik, simgesel ve teknik boyutlarını sanat diliyle yorumlamaları açısından karşılaştırılabilir. Dürer’in eserinde, ölü bir kuş kanadı olağanüstü titizlikle betimlenmiştir. Dürer, canlı olmayan bir nesneyi doğadaki en güzel haliyle sunmuştur. Benzer biçimde baykuş resmi de doğayı gözlemlemenin sessiz bir yüceltme diliyle örtüşmektedir. Her iki çizimde de detaylara önem verilmiştir. Dürer’in eserinde sade, boş bir arka plan varken; bu resimde arka planın baskın şekilde sıcak tonlardan turuncu, sarı ve toprak renkleri oluşması, figürle dramatik bir zıtlık yaratmaktadır. Dürer’in kanat resmi, ölümü estetize ederken, doğanın döngüsellğine işaret etmektedir. Kuş ölmüştür ama sanat sayesinde kalıcı hale gelmiştir. Baykuş ise doğrudan ölümü değil, gecenin bilgeliğini ve bilinmeyeni simgelemektedir.

Görsel 32. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x70 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Görsel 32’de bu eserde, ormanlık bir ortamda bir ağacın dalı üzerine basan büyük kedi figürü, özellikle leopar olarak betimlenmiştir. Leoparın ayağının altına yerleştirilen gerçek kurumuş ağaç parçası, resme dokunsal bir gerçeklik ve üç boyutlu bir derinlik kazandırmaktadır. Figürün bir ağaç koluna basması, doğayla kurulan organik ilişkiyi vurgularken, kompozisyonun temel hareketini oluşturmaktadır. Eserde kolaj tekniği etkin şekilde kullanılmıştır. Tuvalin sağ bölümünde, stator köpük toplarının yerleştirilmesiyle boncuk etkisi yaratılarak yüzey zenginliği sağlanmıştır. Bu dokusal zenginliğin hemen üzerinde, boncuk, zincir, keçe ve altın varak boya kullanılarak oluşturulmuş geleneksel motifler yer almakta; böylece doğa ve kültürel öğeler arasında görsel ve kavramsal bir köprü kurulmaktadır. Genel renk paletinde hakim olan sıcak tonlar hem esere görsel sıcaklık katmakta hem de leoparın çevresiyle

uyumlu, organik bir atmosfer yaratmaktadır. Bu çok katmanlı yapı, izleyiciyi hem estetik hem de düşünsel düzeyde eserin içinde dolaşmaya davet etmektedir.

Leoparın duruşu, tetikte ve uyanık; bu da eserin dinamik ve dikkat çekici bir atmosfer kurmasını sağlar. Eserin kenarlarında yer alan altın süslemeler, inci dizileri ve dokulu kumaşlar, doğayla zenginlik, kültür ve insan yapımı öğeler arasındaki ilişkiyi sorgular niteliktedir. Bu detaylar, insan uygarlığının doğayla kurduğu karmaşık ilişkilerin görsel bir yansımasıdır. Bu çalışma, insanın doğaya olan hayranlığını ve aynı zamanda onu dönüştürme arzusunu yansıtır. Leopar hem estetik hem de kültürel bir nesne olarak konumlandırılırken, çevresini saran yapay süslemeler doğa ile kültürün çarpışmasını, hatta sömürsünü çağırıştırır.

Sonuç olarak, bu resim bize doğanın hassas bir denge üzerinde olduğunu ve bu dengeyi korumak için sorumluluklarımız olduğunu hatırlatmaktadır. Leoparın yalnızlığı, insanlığın doğaya karşı işlediği suçun bir yansımasıdır.

Görsel 33. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine mix teknik, 2024

Resim 33’de bu çalışmada, ağa takılmış bir deniz kaplumbağası ile ayağına zincir vurulmuş bir filin yaşadığı eziyet görsel olarak betimlenmiştir. Farklı yaşam

alanlarında varlıklarını sürdüren bu iki hayvan, insan müdahalesinin yarattığı ortak ve korkunç bir baskı altında oldukları temasıyla bir araya getirilmiştir.

Kolaj tekniği ve karışık malzeme kullanımıyla oluşturulan kompozisyonda, hayvanlara yönelik zarar ve tutsaklık imgeleri açıkça öne çıkmaktadır. Deniz kaplumbağasının sağında, soğuk ve sıcak renklerin harmanlandığı soyut bir alan yer almakta; bu, doğanın hem kırılganlığını hem de gerilimli yapısını yansıtmaktadır. Resmin sağ tarafında ise sıcak renklerin baskın olduğu, aynı zamanda soğuk tonlarla dengelenen renk geçişleri görülmektedir.

Tuval üzerindeki ip ve zincir malzemelerinin kullanımı, insanın merhametsizliğini simgelemekle kalmayıp, hayvanların esaret altındaki durumunun ironik ve dramatik bir vurgusunu yapmaktadır. Bu malzeme seçimi, doğa ile insan arasındaki ilişkinin zorluğunu ve hayvanların yaşadığı tutsaklık gerçeğini somutlaştırarak izleyiciye güçlü bir mesaj iletmektedir.

Deniz kaplumbağaları, deniz ekosistemlerinin sağlıklı işleyişi için kritik öneme sahip canlılardır ve korunmaları zorunludur. Özellikle deniz çayırılarının büyümesini destekleyerek, birçok deniz canlısının yaşam alanlarını ve besin kaynaklarını sürdürülebilir kılmaktadırlar.

Görsel 34. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023

Görsel 34’de tuval üzerinde mavinin derinliklerini çağrıştıran zemin üzerinde, bir geyik figürü ile onun sırtına ters şekilde yerleştirilmiş bir kaplan başı betimlenmiştir. Bu iki figür hem biçimsel hem de semgesel açıdan dikkat çekici bir bütünlük oluşturmaktadır. Kompozisyonda kullanılan renkler arasındaki uyum ve kontrast, görsel etkiyi güçlendirirken izleyicinin dikkatini figürlerin varoluşsal yalnızlığına yöneltmektedir. Her iki hayvanın dik ve neredeyse heykelsi duruşu, eserin taşıdığı duygusal yoğunluğu ve içsel gerilimi daha da pekiştirmektedir. Geyik ve kaplan gibi doğada birbirine zıt roller üstlenen canlıların aynı bedende temsil edilmesi, doğanın içindeki çelişkili varoluşları ve semgesel çok katmanlılığı düşündürmektedir.

Geyiğin siyah renkteki boynuzları, doğanın bir parçası olan çiçek biçimlerinin sıcak turuncu ve mavi tonlarıyla görsel bir denge ve kırılma noktası yaratmaktadır. Kaplanın gözlerindeki asi ve sorgulayıcı bakışlar ise, onun doğal yaşam alanı dışındaki karmaşık ve yabancı bir dünyaya dair ipuçları vermektedir. Bu soyut öğeler, insan müdahalelerinin doğa üzerindeki yıkıcı etkilerini ve doğal habitatların parçalanması sonucu ortaya çıkan düzensizlik ve karmaşıklığı simgelemektedir. Böylece eser, doğa-insan ilişkisine dair derin ve çok katmanlı bir anlatı sunmaktadır.

Görsel 35. Yasemin Büken, “Falkland Tilkisi”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023

Görsel 35’de yeşil dokulu bir rengin içinde kahverengi oyuk görseli ve onun içinde turuncu rengin olanca sıcaklığında bir Falkland tilkisi bu resmin ana fikridir. Kürkünün sıcak turuncu tonları ile oyuğun koyu renkleri arasındaki tezat, görsel bir çekim merkezi oluşturmaktadır. Tilkinin yüz ifadesi, derin bir uykuya dalmış olmasına

rağmen, yarı açık gözleri sayesinde çevresine karşı tetikte olduğunu ve potansiyel tehlikelere karşı hazırlıklı olduğunu göstermektedir.

Resmin sol üst köşesinde yer alan geometrik desenler ve canlı renkler, habitatı yok olabilecek sınırdaki bu güzelim canlının doğasının yeniden canlanabileceğine bir umut rengidir. Bu soyut öğeler, insanın doğa üzerindeki müdahaleleri ve doğal yaşam alanlarının parçalanması sonucu ortaya çıkan karmaşıklık ve düzensizliği de simgelemektedir. Tilkinin sığındığı oyuk ise, bu kaotik durumun dışında, güvenli ve korunaklı bir sığınak olarak öne çıkmaktadır.

Resmin alt kısmında yer alan yansıma hem tilkinin yalnızlığını vurgulamakta hem de doğanın sürekli yenilenme ve dönüşüm süreçlerini sembolize etmektedir. Bulanık ve belirsiz bir formda olan bu yansıma, belirsiz bir geleceğe işaret etmekte ve doğanın gelecekteki durumu hakkında soru işaretleri yaratmaktadır.

Bu resim, insan ile doğa arasındaki karmaşık ilişkiyi ve insan etkileri altında değişen doğal çevreyi görsel bir anlatımla ortaya koymaktadır. Tilki, bu değişim sürecinde hayatta kalma mücadelesi veren bir türün temsili olarak sunulmaktadır. Resimdeki kontrastlar, doğanın güzelliği ile insanın doğaya verdiği zararın boyutları arasındaki çelişkiyi gözler önüne sermektedir. Tilkinin huzurlu uykusu, umudun bir simgesi olarak okunabilirken, aynı zamanda türün kırılganlığını ve belirsiz bir geleceğe sahip olduğunu da vurgulamaktadır. Bu görsel çalışma, sanatın bilimsel verilerle birleştirilerek, doğa koruma bilincinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Görsel 36. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x50 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2023

Görsel 36’da Karanlık suların içerisinde yer alan kaplanın iri gözleri, resmin odak noktasını oluşturmaktadır. Kaplanın yüz ifadesi, derin bakışlarıyla bizlere çevresine karşı tetikte olduğunu ve potansiyel tehlikelere karşı hazırlıklı olduğunu göstermektedir.

Resmin sol üst köşesinde yer alan ağaç dokusu, desenler ve canlı renkler, kaplanın doğal habitatının dışındaki bir dünya ile ilgili ipuçları vermektedir. Bu soyut öğeler, insanın doğa üzerindeki müdahaleleri ve doğal yaşam alanlarının parçalanması sonucu ortaya çıkan karmaşıklık ve düzensizliği simgelemektedir.

Resmin alt kısmında yer alan yansıma hem kaplanın yalnızlığını vurgulamakta hem de doğanın sürekli yenilenme ve dönüşüm süreçlerini sembolize etmektedir.

Bulanık ve belirsiz bir formda olan bu yansıma, belirsiz bir geleceğe işaret etmekte ve doğanın gelecekteki durumu hakkında soru işaretleri yaratmaktadır.

Bu resim, insan ile doğa arasındaki karmaşık ilişkiyi ve insan etkileri altında değişen doğal çevreyi görsel bir anlatımla ortaya koymaktadır. Resimdeki kontrastlar, doğanın güzelliği ile insanın doğaya verdiği zararın boyutları arasındaki çelişkiyi gözler önüne sermektedir. Kaplanın gözlerindeki bakışlar umudun bir simgesi olarak okunabilirken, aynı zamanda türün kırılganlığını ve belirsiz bir geleceğe sahip olduğunu da vurgulamaktadır.

Görsel 37. Yasemin Büken, “İsimsiz”, 70x100 cm, Tuval üzerine akrilik boya, 2024

Resim 37’de odak noktasında bir kaplan resmedilmiştir. Bu resimde, kaplan bir sirk gösterisinin parçası olarak betimlenmiştir. Ateşle çevrili bir çemberin içerisinden atlayarak sahibine doğru yönelen kaplan, izleyiciye onun zorlanmış yaşam mücadelesini düşündürmektedir. Kaplanın atlarken geçtiği ateş halkası ve çevresindeki ışık oyunları, renk dokularıyla birlikte güçlü bir kontrast yaratmaktadır. Ne yazık ki, insanlar tarih boyunca hayvanları doğal yaşam alanlarından kopararak sirk gösterilerinde birer eğlence aracı haline getirmiştir. Görselde hayvanlara verilen

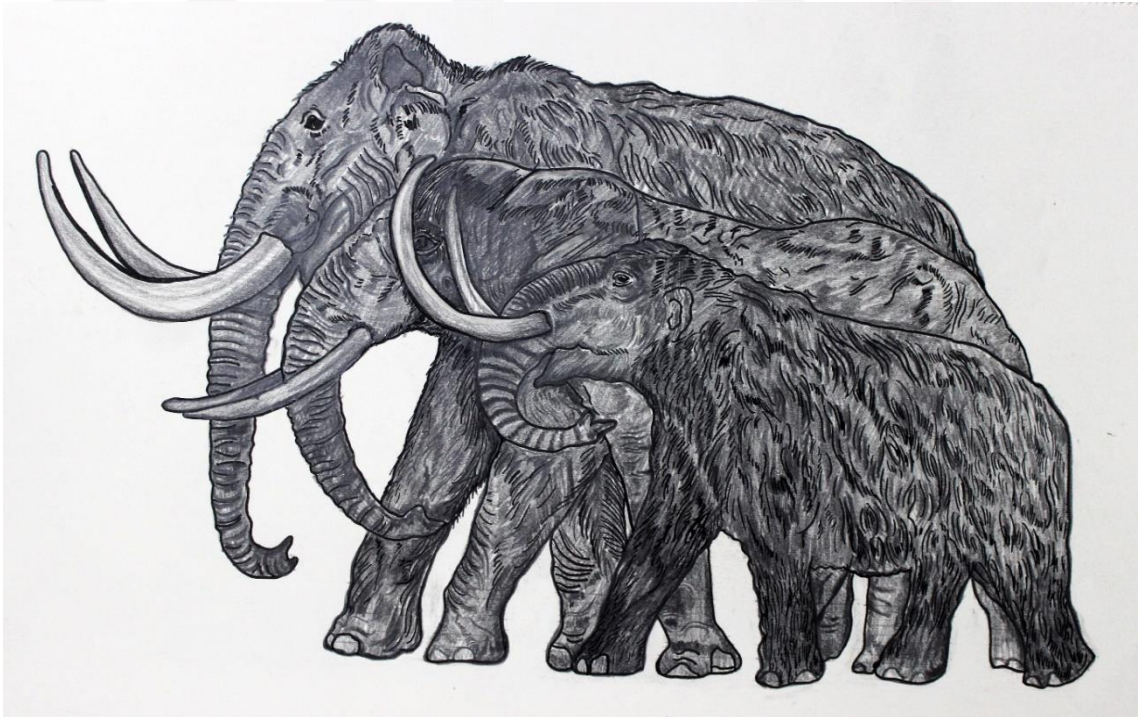
zararlar, onları doğal yaşamlarından kopartılıp işkenceye maruz kalmaları görülmektedir. Doğal yaşamlarından koparılan bu hayvanlar, sirklerde gösteri yokken zincirlerle tutsak ediliyor ve sopalarla dövülüyorlar. Küçük yaşta hareketleri daha çabuk öğrenildiği düşünüldüğü için annelerinden erken koparılıyor. Eğitim adı altında hayvanlara elektrik verilip aç bırakılıyor.

Yukarıdaki görsellerde, nesli tükenme tehlikesi altında bulunan hayvanların resimsel temsilleri incelenmiş, sanat yoluyla bu türlerin karşı karşıya olduğu risklere dikkat çekilmiştir. Takip eden görsellerde ise, artık tamamen yok olmuş hayvan türlerinin betimlemeleri yer almaktadır. Bu görsel aktarım, sadece bir türün kaybını değil, aynı zamanda doğa ile insan arasındaki dengenin bozulduğuna da işaret etmektedir. Sanatın bu bağlamda hem kayda geçirici hem de eleştirel bir işlev üstlendiği görülmektedir. Nesli tükenmiş hayvanların temsilleri, insan kaynaklı çevresel tahribatın görsel hafızada nasıl yer bulduğunu ve kayıpların estetik biçimde nasıl işlendiğini ortaya koymaktadır.

Ek Çalışmalar (Nesli Tükenmiş Hayvanlar)

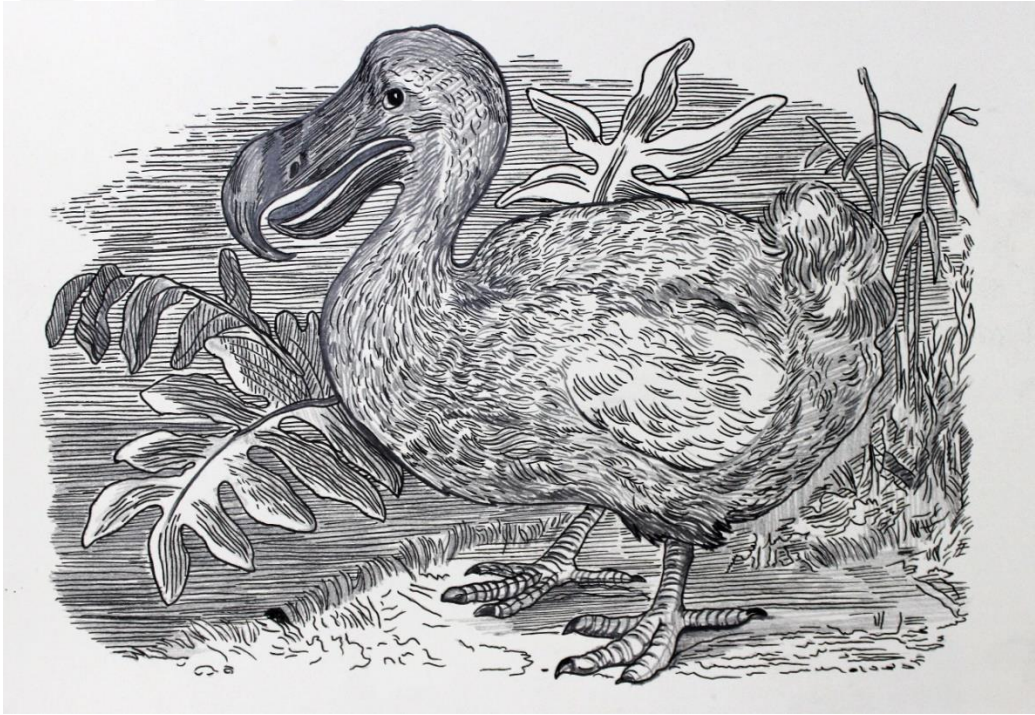
Görsel 38. Yasemin Büken, “Tasmanya Kurdu-Kaplanı” 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023

Görsel 39. Yasemin Büken, “Mamut-Mastodon”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem ve kurşun kalem, 2023

Görsel 40. Yasemin Büken, “Geyik”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023

Görsel 41. Yasemin Büken, “Dodo Kuşu”, 21x29 cm, Kağıt üzerine tükenmez kalem, 2023

6. SONUÇ VE ÖNERİLER:

Hayvanlar, doğal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak ekosistem içinde varlıklarını sürdüren canlılardır. Ancak günümüzde birçok tür, yaşam alanlarını kaybetmiş ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. İklim değişikliği, çevresel bozulma, habitat kaybı, okyanus kirliliği ve insan kaynaklı müdahaleler bu süreci hızlandırmakta, türlerin doğal döngüsünü bozarak ekosistemi tehdit etmektedir.

Bu çalışma, nesli tükenmekte olan hayvanlara yönelik toplumsal farkındalık oluşturmak amacıyla sanatsal üretim süreci kapsamında gerçekleştirilmiştir. Kolaj ve karışık teknik (mix medya) kullanılarak oluşturulan görsel çalışmalar hem estetik hem de eleştirel bir anlatım sunmakta; insan faaliyetlerinin hayvanlar üzerindeki yıkıcı etkilerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda vaşak, leopar, deniz kaplumbağası gibi türlerin morfolojik özellikleri ve yaşam alanlarındaki tahribat, sanatsal imgeler aracılığıyla betimlenmiştir.

Çalışmada on farklı nesli tükenme tehlikesi altındaki hayvan türüne odaklanılmış; görsel üretimlerde habitat kaybı, yalnızlık ve insan eliyle gerçekleşen müdahaleler tematik olarak öne çıkarılmıştır. Kullanılan kolaj ve mix medya teknikleri yalnızca estetik bir tercih değil; aynı zamanda doğanın parçalanmış yapısını ve ekosistemlerdeki bozulmayı simgesel olarak temsil eden araçlar olarak değerlendirilmiştir. Katmanlı yapı, izleyiciyi hem görsel hem de düşünsel olarak çevresel yıkım üzerine düşünmeye teşvik etmektedir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, ekososyalist yaklaşıma dayanmaktadır. Bu kuram, doğanın ticarileştirilmesine ve sermaye odaklı tüketim anlayışına karşı eleştirel bir tutum sergiler. Sanatsal üretim, bu bağlamda yalnızca estetik bir ifade değil; aynı zamanda doğa sömürsüne karşı geliştirilen bilinçli bir direniş biçimi olarak değerlendirilmiştir. İzleyicinin pasif bir konumdan çıkarılarak eleştirel bir tutuma yönlendirilmesi, bu yaklaşımın temel amaçları arasında yer almaktadır.

Üretilen görsel çalışmalar, içeriğinde plastik atıkları yiyen deniz canlıları, postu için avlanan tilkiler, kaçak avcılığa maruz kalan filler gibi insan müdahalesiyle tehdit altına giren hayvan türlerini konu almaktadır. Bu temsillerde hayvanların

yalnızca doğa tarihi müzelerinde sergilenen cansız örnekler değil, yaşam hakkına sahip canlılar olduğu vurgulanmıştır.

Sanatın duygusal etkisinden faydalanarak izleyicide çevresel farkındalık ve empati geliştirilmesi hedeflenmiştir. Hayvan figürlerinin kullanımı, tür kayıplarının doğayla olan bağın kopuşunu simgelemesi açısından önemlidir. Bu bağlamda yapılan her çalışma, yalnızca sanatsal bir ifade değil; aynı zamanda toplumsal bilinç kazandırma amacı taşıyan birer görsel söylem olarak değerlendirilmiştir.

Doğanın devamlılığı insan varlığına bağlı değildir; fakat insan yaşamı, en küçük organizmadan en büyük yırtıcıya kadar tüm canlıların varlığına bağımlıdır. Bilinçli bir koruma yaklaşımı benimsenmediği sürece doğal yaşamın sürekliliği mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, sanatsal üretim yoluyla nesli tükenen hayvanlar hakkında farkındalık oluşturmak hem etik hem de ekolojik açıdan büyük bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ABC News. (2019). <https://www.abc.net.au/news/2019-09-14/artist-lucienne-rickard-draws-extinct-species-only-to-erase-them/11502682> adresinden 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Ades, D. (1995). *Dalí*. Thames & Hudson.
- Adler, K. (1998). *Suzanne Valadon: A biography*. Thames and Hudson.
- Albertina Museum. (n.d.). *Albrecht Dürer Collection*. <https://www.albertina.at/en> adresinden 3 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Albuquerque, U.P., do Nascimento, A.L.B., da Silva Chaves, L., Feitosa, I.S., de Moura, J.M.B., Gonçalves, P.H.S., et al. (2019). How to partner with people in ecological research: challenges and prospects. *Viewpoint. School. Protection*. 17, 193–200. doi: 10.1016/j.pecon.2019.11.004
- Altınbüken, B. (2014). Göstergebilim Yöntemiyle Görsel Sözce Çözümlemesi. (Ed. A. Güneş). İletişim Araştırmalarında Göstergebilim İçinde (s. 239-258). Konya: Liteartürk Academia.
- Artchive, Since (1998). <https://www.artchive.com/artwork/surprise-henri-rousseau-1891/> adresinden 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Artchive Since (1998). <https://www.artchive.com/artwork/wing-of-a-roller-1512-by-albrecht-durer/> adresinden 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Aydın, E. (2005). Türkiye’de koruma biyolojisi ve nesli tükenmekte olan türler. *Gaia Dergisi*, 1, 36-47.
- Baldassari, A. (2007). *Dalí and the Path of Dreams*. Skira Editore.
- Barton, G. (2002). *Empire Forestry and the Origins of Environmentalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 48.
- Bartrum, G. (2002). *Albrecht Dürer and His Legacy: The Graphic Work of a Renaissance Artist*. British Museum Press.
- Başoğlu, N. (2019). Reklam Afişlerinde Peirce’ün Görüntüsel Gösterge, Belirti ve Simge Kavramlarının Kullanılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 12(63), 434-440.
- Bennett, N.J., Roth, R., Klain, S.C., Chan, K., Christie, P., Clark, D., et al. (2017). The social science of conservation: understanding and integrating human dimensions to enhance conservation. *Biol. Protection*. 205, 93–108. doi: 10.1016/j.biocon.2016.10.006
- Birand, K. (1964). İlk Çağ felsefesi tarihi. (2. Baskı), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Brooks, J., Waylen, K.A., and Mulder, M.B. (2013). Evaluation of community-based conservation projects: a systematic review and multilevel analysis of attitudinal, behavioral, ecological and economic outcomes. *Environmental Evidence*. 2, 1–34. doi: 10.1186/2047-2382-2-2
- Budyko, M. I. (1986). The structure of the Biosphere. *In The Evolution of the Biosphere. Atmospheric Sciences Library*, 9. Dordrecht: Springer.
- Camino, M., Cortez, S., Cerezo, A., and Altrichter, M. (2016). Conservation of wildlife, perception of different cultures coexisting. *International J. Conserved. Science*. 7, 109-122.
- Collingwood, R. G. (1999). *Doğa Tasarımı*. (K. Dinçer). Ankara: İmge Kitapevi Yayın

- Çatalbaş, R. (2011). Türklerde hayvan sembolizmi ve din ilişkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12), 49-60.
- Çepel, N. (2003). Ekolojik sorunlar ve çözümleri. ÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara: Aydoğdu Matbaası.
- Çoban, İ. (2015). Türk ikonografisinde kartal motifi ve çağdaş Türk resmine yansımaları. *İdil Dergisi*, 4(16), 57-75.
- Çulha, O. (2011). Göstergebilim Tekniği Kullanılarak Kanada Fotoğraflarının İncelenmesi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 409-424.
- Daily Dose of Art.(2017). <https://www.myddoa.com/little-owl-albrecht-durer/> adresinden 3 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- De Azevedo, C.S., Silva, K.S., Ferraz, J.B., Tinoco, H.P., Young, R.J. ve Rodrigues, M. (2012). Does people's knowledge of an endangered bird species differ between rural and urban communities? A case of large rhea (*Rhea americana*, Rheidae) in Minas Gerais, Brazil. *Ornitholes*. 20, 8-18.
- Değerli, A. S. (2021). Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemi ile Sosyal Ağ Konulu Afişlerin İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(18), 179-188.
- Dickman, A.J. (2010). Çatışmanın karmaşıklığı: İnsan-yaban hayatı çatışmasını etkili bir şekilde çözmek için sosyal faktörleri dikkate almanın önemi. *Anim. Koruma*, 13, 458-466. doi: 10.1111/j.1469-1795.2010.00368.x
- Doğan, B. (2022). *Görsel Çözümlemeler: Antroposen Çağında Doğa İnsan İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı Ankara.
- Erdogan, M., Erentay, N., Barss, M. ve Nechita, A. (2008). Students' awareness of endangered species and threatened environments: A comparative case-study, *International Journal of Hands-on Science*, 1 (2), 46-53.
- Erdoğan, M. A. (2007). *Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Yardımıyla Habitat Modelleme: Akça Cilibit Populasyonu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana.
- Erten, S. (2004). Uluslararası düzeyde yükselen bir değer olarak biyolojikçeşitlilik, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (27).
- Evans, K. M. (2006). Endangered Species-Protecting Biodiversity, Wylie, Texas, p.
- Every Picture Tells A Story. <https://www.everypicture.org/war-by-paula-rego> adresinden 3 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Forth, G. (2016). Kirpi Neden Kuş Değildir: Doğu Endonezya Halkının Halk Zoolojisinde Araştırmalar. Toronto, ON: Toronto Üniversitesi Yayınları. doi: 10.3138/9781487510053
- Gatt, S., Tunncliffe, S. D., Borg, K. and Lautier, K. (2007). Young Maltese children's ideas about plants. *Journal of Biological Education*, 41(3), 117-123
- Gibson, I. (1997). *The Shameful Life of Salvador Dalí*. W.W. Norton & Company.
- Gomes, M. A. D. A., Gonçalves, T. V., Teresa, F. B., da Cunha, H. F., Lima, F. P., & Nabout, J. C. (2019). High school students' knowledge of endangered fauna in the Brazilian Cerrado: Across-species and spatial analysis. *PloS One*, 14(4), e0215959.

- Gottiner, M. (2005). Postmodern göstergeler (Çev: E. Cengiz ve H. Gür). İstanbul: İmge Yayınları
- Gül, F. (2013). İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 14*, 17-21, s.18.
- Güneş, A. (2013). Göstergebilim Tarihi. *NWSA-Humanities*, 4C0172, 8(4), 332-348.
- Güngör, T. (2020). Çağdaş türk resim sanatında göç olgusu: Mehmet Başbuğ özelinde bakmak. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9(3), 1608-1626.
- Gürsözlü, S. (2006). *Reklam Sektöründe İllüstrasyon ve Fotoğraf Kullanımının Tasarım Çözümlerinde Gerekliği*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Grafik Sanatlar Enstitüsü.
- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 0(34), (25-36).
- Kate Xagoraris (2020). Türlerin Yok Oluşunun Haritalanması, <https://www.katexagoraris.com/mapping-the-extinction-of-species> adresinden 17Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Kaya, R. (2019). *Ecological Crisis: Views and Criticisms on Deep Ecology and Social Ecology*, Master Thesis, Isparta.
- Keten, H. (2018). Modern Sanatın Nesnesi Olarak Hayvan. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 285-300.
- Koerner, J. L. (1993). *The Moment of Self-Portraiture in German Renaissance Art*. University of Chicago Press.
- Lempertz. (1845). <https://www.lempertz.com/en/catalogues/lot/1020-1/1243-jan-brueghel-the-younger.html> adresinden 5 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Lindemann-Matthies, P. (2010). The influence of an educational program on children's perception of biodiversity. *International Journal of Environmental*, 33(2), 22-31.
- Ma H, Papworth SK, Ge T, Wu X, Yu C, Zhang H and Turvey ST (2021) Local Awareness and Interpretations of Species Extinction in a Rural Chinese Biodiversity Hotspot. *Front. Conserv. Sci.* 2:689561. doi: 10.3389/fcsc.2021.689561
- Mant, S., (2014), "Resim Sanatında Nesne", *Akdeniz Sanat Dergisi*
- Moon, K., Blackman, D.A., Adams, V.M., Colvin, R.M., Davila, F., Evans, M.C., et al. (2019). To expand the role of the social sciences in conservation by interacting with philosophy, methodology and methods. *Methods Ecol. Evolution*. 10, 294–302. doi: 10.1111/2041-210X.13126
- My Modern Met. (2016). <https://mymodernmet.com/john-audubon-bird-murals-nyc/> adresinden 5 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Özer, Z. ve İmançer, D. (1999). Göstergebilimsel Çözümleme. *Sinemasal Dergisi*, 0(Bahar),7-20.
- Özkartal, M. (2012). Türk destanlarında hayvan sembolizmine genel bir bakış (Dede Korkut Kitabı'ndan örnekler). *Millî Folklor*, 24(94), 58-71.
- Öztokat N. (1999). Görsel nesnelerin çözümlenmesinde göstergebilimsel yöntem. *Dilbilim Araştırmaları*, 10(9), 135-141

- Poling, D.A. and Evans, E. M. (2004). Are dinosaurs the rule or the exception? To develop the concepts of death and extinction. *Cognition. Dev.* 19, 363-383. doi: 10.1016/j.cogdev.2004.04.001
- Rodrigues, A.S.L., Pilgrim, J.D., Lamoreux, J.F., Hoffmann, M., and Brooks, T.M. (2006). Value of the IUCN Red List in terms of conservation. *Trends Ecol. Evolution.* 21, 71-76. doi: 10.1016/j.tree.2005.10.010
- Roe, D. and Journaler, F. (2019). Engagement of local communities in the fight against the illegal wildlife trade: a synthesis of approaches and lessons towards best practices. *Grove. Science.* 1, 26. DOI: 10.1111/CSP2.26
- Schmid, B. ve Matthies, D., 1994, Seltenheit und Gefährdung Populationsbiologische Grundlagen des Artenschutzes, *Naturwissenschaften*, 81 (7), 283-292.
- Seel, N. M. (1999). Educational semiotics: School learning reconsidered. *Journal of Structural Learning and Intelligent Systems*, 14(1), 11-28.
- Sezer, E. (2019). *Karşılaştırma Nesnesi Olarak Hayvanın Başkalık Durumları*, Sanatta Yeterlik Tezi. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı Ankara.
- Silver, L. (2010). *Marketing Maximilian: The Visual Ideology of a Holy Roman Emperor*. Princeton University Press.
- Stanley, M. (2023). Endangered species. <https://education.nationalgeographic.org/resource/endangered-species/> Retrieved 17December 2023.
- Staatliche Kunsthalle Karlsruhe (2010). <https://www.kunsthalle-karlsruhe.de/kunstwerke/Albrecht-D%C3%BCrerr/Rhinocerus-Das-Rhinozeros/4B3E69A24B31BB4F44C828A4B21F914F/>
- Topsakal, Ü. (2019). Fenomenolojik bir çalışma: Türk kültüründeki kurt kültü üzerine öğrenci düşünceleri. *Bilig Dergisi*, 89, 77-94.
- Torkar, G. and Bajd, B. (2006). Trainee teachers' ideas about endangered birds, *Journal of Biological Education*, 41 (1), 5-8.
- Turvey, S. T. and Pettorelli, N. (2014). There is spatial harmony in language and species richness, but it does not pose a threat to the world's most important linguistic hotspot. *Process. R. Soc. B* 281:20141644. doi: 10.1098/rspb.2014.1644
- Turvey, S.T., Walsh, C., Hansford, J.P., Crees, J.J., Bielby, J., Duncan, C., et al. (2019). Complementarity, integrity and quality of long-term faunal archives in the biodiversity hotspot in Asia. *Filos. Trans. R. Soc. B* 374:20190217. doi: 10.1098/rstb.2019.0217
- The Art Inspector. (2021). <https://www.the-artinspector.com/post/carel-fabritius-the-goldfinch> adresinden 6 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Tzarai, T. (2002). “Dada Hiçbir Anlama Gelmez”, Modernizmin serüveni, Çeviren: Sema Rıfat, İstanbul, Y.K.Y, 5. Baskı, 2002, s:319
- Varlı, S. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinin Nesli Tükenen Canlılar ile İlgili Farkındalıklarının Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Web Gallery Of Art, Online since (1996). https://www.wga.hu/html_m/d/durer/2/11/6/07walrus.html adresinden 6 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

- Wehi, P.M., Cox, M.P., Roa, T., & Whaanga, H. (2018). Human perceptions of megafaunal extinction events revealed by linguistic analysis of indigenous oral traditions. *HMM, Ecol.* 46, 461–470. DOI: 10.1007/S10745-018-0004-0
- Wenjun, S. (2019). *Research on Differentiation of Visual Communication for Endangered Animal Conservation Campaigns*, Master's Thesis of Fine Arts in Design Seoul National University Visual Communication Major Graduate School of Fine Arts
- World Wide Fund For Nature (2014). WWF Yaşayan gezegen raporu <http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/> adresinden 8 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- WWF-US, (2018). Annual Report (Washington: WWF-US, 2018), 27.
- Yardımcı, S. (2006). *İnsan-Doğa İlişkisi Ekseninde Derin Ekoloji ve Toplumsal Ekoloji*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Yazıcı, Ö. (2019). Investigation of the student views' on zoogeographical teaching in terms of animal protection awareness. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 40, 1-22.
- Yener, A. (2010). *Çağdaş Sanatta "Beden" Teması Üzerine Yaklaşım Biçimleri ve Görsel Çözümlemeler*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı, Ankara.
- Yeşil, H. (1996). Doğa ve insan. İstanbul: Dönüşüm Yayınları.
- Yücel, M. (2005). Doğa koruma. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 85, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana.
- Görsel 1 <https://www.artchive.com/artwork/wing-of-a-roller-1512-by-albrecht-durer/> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 2 <https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Albrecht-D%C3%BCr%C3%BCr/1092913/Gergedan.html> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 3 <https://www.pivada.com/albrecht-durer-kucuk-baykus-1508> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 4 <https://www.pivada.com/en/albrecht-durer-the-head-of-a-walrus-1521> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 5 <https://www.meisterdrucke.us/fine-art-prints/Albrecht-D%C3%BCr%C3%BCr/1430109/A-Stag.html> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 6 <https://www.mauritshuis.nl/en/our-collection/artworks/605-the-goldfinch> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 7 <https://www.artchive.com/artwork/surprise-henri-rousseau-1891/> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 8 <https://www.dalipaintings.com/elephants.jsp> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 9 <https://www.tate.org.uk/art/artworks/regi-war-t12024> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 10 <https://www.wikiart.org/en/suzanne-valadon/two-cats-1918> (30.05.2025 tarihinde).
- Görsel 11 <https://www.lempertz.com/en/catalogues/lot/1020-1/1243-jan-brueghel-the-younger.html> (30.05.2025 tarihinde).

Görsel 12 <https://www.abc.net.au/news/2019-09-14/artist-lucienne-rickard-draws-extinct-species-only-to-erase-them/11502682> (30.05.2025 tarihinde).

Görsel 13 <https://www.thisiscolossal.com/2015/12/the-audobon-mural-project/> (30.05.2025 tarihinde).

